

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

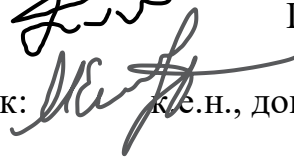
Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ РУМУНІІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Виконав:
студент 2 курсу групи УО-61
спеціальності
«Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародні економічні
відносини»
другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Пшеничний А. Є.

Керівник: к.е.н., доц. Макаруч К.О.

Рецензент:

Харків 2025

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики
Анна Зайцева

«____» _____ 20_ року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Пшеничного Андрія Євгеновича

1. Тема роботи «Зовнішньоторгівельні відносини Румунії: сучасний стан та перспективи розвитку»

керівник роботи к.е.н., доц. Макарчук К.О.

затверджені наказом по університету від «15» вересня 2025 р. № 4001-5/3270

2. Строк подання студентом роботи 23.11.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

Розглянути теоретичні підходи дослідження міжнародної торгівлі; дослідити поняття та структуру зовнішньої торгівлі; визначити методичні підходи до дослідження зовнішньоторговельних відносин країн; визначити особливості економічного зростання Румунії; проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами Румунії; дослідити сучасний стан двосторонніх торговельних відносин Румунії та України; провести кореляційно-регресійне моделювання ефективності зовнішньої торгівлі Румунії; визначити пріоритетні вектори розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Теоретико-методичні засади дослідження зовнішньоторговельних відносин країн
2	Сучасний стан зовнішньоторговельних відносин Румунії з країнами світу
3	Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії

5. Дата видачі завдання 01.12.2024 р.Студент Андрій ПШЕНИЧНИЙКерівник роботи Катерина МАКАРЧУК

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження зовнішньоторговельних відносин країн	8
1.1. Теоретичні підходи дослідження міжнародної торгівлі	8
1.2. Поняття та структура зовнішньої торгівлі	17
1.3. Методичні підходи до дослідження зовнішньоторговельних відносин між країнами	22
Висновки до першого розділу	24
Розділ 2. Сучасний стан зовнішньоторговельних відносин Румунії з країнами світу	26
2.1. Особливості економічного зростання Румунії	26
2.2. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами Румунії	30
2.3. Сучасний стан двосторонніх торговельних відносин Румунії та України	47
Висновки до другого розділу	55
Розділ 3. Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії	57
3.1. Кореляційно-регресійне моделювання ефективності зовнішньої торгівлі Румунії	57
3.2. Пріоритетні вектори розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії	62
Висновок до третього розділу	68
Висновки	70
Список використаних джерел	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зовнішньоторговельні відносини Румунії відіграють ключову роль у формуванні її економічного потенціалу, конкурентоспроможності та інтегрованості у світову економіку. Як держава член Європейського Союзу, Румунія бере активну участь у розвитку спільного ринку, розширює експортні можливості та залучає іноземні інвестиції, що робить дослідження зовнішньої торгівлі особливо важливим у контексті європейських і глобальних економічних процесів.

Сучасні виклики, а саме: геополітична нестабільність, зміна глобальних ланцюгів постачання, енергетична криза, посилення конкуренції на міжнародних ринках суттєво впливають на структуру та динаміку зовнішньоторговельних потоків Румунії. У цих умовах країна змушена шукати нові напрямки диверсифікації експорту, модернізувати економіку та адаптуватися до змін у зовнішньоекономічному середовищі.

Окремої уваги потребує аналіз торговельної співпраці між Румунією та Україною, яка набуває нового значення через спільні безпекові, транспортні та економічні інтереси. Розвиток двосторонньої торгівлі стає важливим чинником регіональної стабільності, розширення ринків збуту та відновлення української економіки в умовах воєнних викликів.

Отже, дослідження сучасного стану та перспектив зовнішньоторговельних відносин Румунії є актуальним для визначення її ролі в міжнародній економіці, стратегічних напрямів розвитку та обґрунтування можливостей посилення співпраці з Україною та іншими країнами світу.

Ступінь вивчення проблеми. Дослідження теоретичних засад розвитку зовнішньоторговельних відносин між країнами представлені у наукових працях вчених. Теоретичні підходи, поняття та структуру зовнішньої торгівлі досліджували зарубіжні та українські вчені: Голіков А. П., Довгаль О. А., Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В., Peter Bondarenko, Steve Vorster,

Босак А.О., Найчук-Хрущ М.Б., Крисоватий А. І., Зварич Р. Є., Боярчук А.І., Огородник Р.П., Плющик І.А., Антофій Н.М., Федорова Н.Є. та інші. Поряд із наведеними аспектами, є й інші питання, що потребують детального наукового опрацювання з огляду на швидкі темпи змін у світовій економіці.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд наукових завдань, а саме:

- розглянути теоретичні підходи дослідження міжнародної торгівлі;
- дослідити поняття та структуру зовнішньої торгівлі;
- визначити методичні підходи до дослідження зовнішньоторговельних відносин країн;
- визначити особливості економічного зростання Румунії;
- проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами Румунії;
- дослідити сучасний стан двосторонніх торговельних відносин Румунії та України;
- провести кореляційно-регресійне моделювання ефективності зовнішньої торгівлі Румунії;
- визначити пріоритетні вектори розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії.

Об'єктом дослідження є процес розвитку зовнішньоторговельних відносин країн.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії в контексті сучасної трансформації.

Методи дослідження. У дослідженні особливостей економічного зростання Румунії було застосовано статистичні методи та метод корпоративного аналізу. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами й послугами Румунії здійснювався за допомогою порівняльного аналізу, статистичних підходів та графічного методу. Порівняльний метод дав змогу зіставити

показники експорту й імпорту Румунії з аналогічними даними інших країн, статистичні методи були використані для визначення обсягів, структури та динаміки зовнішньоторговельних операцій. Для оцінки сучасного стану двосторонніх торговельних відносин між Румунією та Україною застосовувався комплексний методичний інструментарій, що включав системний підхід та економіко-математичні методи. Графічний і табличний методи використовувалися для створення діаграм і таблиць, забезпечуючи наочність подання статистичних даних.

Інформаційне забезпечення. Кваліфікаційна робота магістра ґрунтується на наукових працях зарубіжних та вітчизняних авторів, навчальних матеріалах, монографіях, матеріалах конференцій, статтях та електронних ресурсах, що стосуються теми дослідження.

Для інформаційного забезпечення дослідження використовувалися публікації та дані міжнародних організацій (СОТ, Світовий банк), а також аналітичні матеріали та статистичні дані з офіційних структур Румунії та ЄС.

Апробація матеріалів. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра були опубліковані у Матеріалах I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Міжнародні економічні відносини в умовах глобальних змін» (8 листопада 2025 року) у вигляді тез на тему «Сучасний стан зовнішньої торгівлі Румунії».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків. Загальний обсяг роботи 79 сторінок тексту, що включає 14 таблиць, 21 рисунок. Список використаних джерел налічує 61 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН КРАЇН

1.1. Теоретичні підходи дослідження міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля є невід’ємною складовою сучасної світової економіки, що забезпечує рух товарів, послуг та капіталів між країнами світу. Теоретичні підходи, що використовуються для дослідження міжнародної торгівлі мають важливе значення для розуміння її сутності, механізмів функціонування та основних закономірностей. Наукові підходи дозволяють пояснити причини виникнення міжнародної торгівлі, визначити фактори, які впливають на структуру експорту та імпорту.

З розвитком економічної науки теоретичні моделі вивчення міжнародної торгівлі зазнали суттєвих змін. Розгляд цих підходів є ключовим для побудови ефективної торговельної політики та стратегічного розвитку країн у сучасних умовах.

У таблиці 1.1 систематизуємо теоретичні підходи розвитку міжнародної торгівлі.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи розвитку міжнародної торгівлі

Назва теорії міжнародної торгівлі	Автори теорії
Теорія меркантилізму	Томас Мен, Антоніо Серра, Жан Батист Кольбер, Антуан Монкретьєн.
Класична теорія абсолютних переваг	Адам Сміт
Класична теорія порівняльних переваг	Давид Рікардо
Неокласична теорія Хекшера–Оліна–Самуельсона	Елі Хекшер, Бертіль Олін, П. Самуельсон, В. Леонтьєв, Т. Рибчинський

Джерело: складено автором за матеріалом: [1,2,3]

Однією з найперших теорій міжнародної торгівлі стала теорія меркантилізму. Напрямок економічної думки меркантилізм був розроблений європейськими вченими. Меркантилізм - це економічна теорія та практика, що виникла в Західній Європі з XVI по XVIII століття, що характеризується державним втручанням, спрямованим на збільшення багатства нації шляхом сприятливого торговельного балансу. Ця політика надавала перевагу експорту над імпортом з метою накопичення дорогоцінних металів, таких як золото та срібло, і вона значно вигідна купцям і торговим компаніям, таким як Британська Ост-Індська компанія [3].

Країни-меркантилісти запроваджували тарифи та квоти на іноземні товари для захисту вітчизняної промисловості та сприяння зайнятості. Система також була пов'язана зі створенням колоній та глобальним розширенням торгівлі, що призвело до переходу від аграрної економіки до промислової [3].

Помітним аспектом меркантилізму був тісний зв'язок між урядами та торговцями, що дозволяло проводити політику, таку як податкові пільги та монополії, що підтримували комерційні інтереси. Ця модель зазнала значної критики з боку економістів, а саме: Адама Сміта. Саме Адам Сміт виступав за принцип невтручання в економіку, зазначаючи, що вільна торгівля приносить користь суспільству в цілому, а втручання уряду часто шкодить широкій громадськості [1,2,3].

Саме у XVIII столітті Адам Сміт у своїй праці «Багатство народів» (1776 р.) провів відоме розкриття «меркантильної системи», критикуючи її логіку нульової суми, її одержимість накопиченням злитків та її мережу монополій, тарифів та обмежень .

Занепад меркантилізму ще більше прискорився геополітичними змінами, такими як піднесення Сполучених Штатів та зміни в глобальній динаміці сил після закінчення наполеонівських війн. Незважаючи на його занепад, елементи меркантилізму знову з'явилися у 20 столітті, особливо під час

економічних криз, коли уряди прагнули стабілізувати свою економіку за допомогою протекціоністських заходів [3].

Абсолютна перевага – це економічне поняття, яке використовується для позначення вищої виробничої потужності сторони. Зокрема, воно стосується здатності виробляти певний товар або послугу з нижчою вартістю (тобто ефективніше), ніж інша сторона. («Сторона» може бути компанією, особою, країною або будь-чим іншим, що створює товари чи послуги) [5].

Поняття абсолютної переваги вперше було введено в 1776 році в контексті міжнародної торгівлі Адамом Смітом, шотландським філософом, якого вважають батьком сучасної економіки. У своїй монументальній праці «Дослідження природи та причин багатства народів» А. Сміт стверджував, що для того, щоб розбагатіти, країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів і послуг, у яких вони мають абсолютну перевагу, і брати участь у вільній торгівлі з іншими країнами для продажу своїх товарів. Таким чином, ресурси країни будуть використані найкращим чином – у виробництві товарів і послуг, у яких країна має перевагу в продуктивності порівняно з іншими країнами, і національне багатство буде максимізоване [5].

Сміт запропонував цю тезу як альтернативу поширеній на той час точній точці зору, відомої як меркантилізм, яка виступала за суворий державний контроль над міжнародною торгівлею та спиралася на принцип, що країни повинні виробляти якомога більше всього. З часом погляд Сміта став відомим як теорія абсолютних переваг у торгівлі та був домінуючою теорією торгівлі.

Давид Рікардо, англійський економіст 19 століття, який написав книгу «Принципи політичної економії та оподаткування» у 1817 р і є автором теорії порівняльних переваг. Рікардо використав теорію порівняльних переваг, щоб заперечити протекціоністські закони Великої Британії про хліб, які обмежували імпорт пшениці з 1815 р. по 1846 рік. Обґрунтовуючи вільну торгівлю, Д. Рікардо стверджував, що країнам краще спеціалізуватися на тому, в чому вони мають порівняльну перевагу, та імпортувати товари, в яких їм бракує порівняльної переваги.

Джерела порівняльних переваг можуть відрізнятися залежно від країни, але мають деякі спільні фактори. На рис. 1.1 представимо спільні джерела порівняльних переваг.

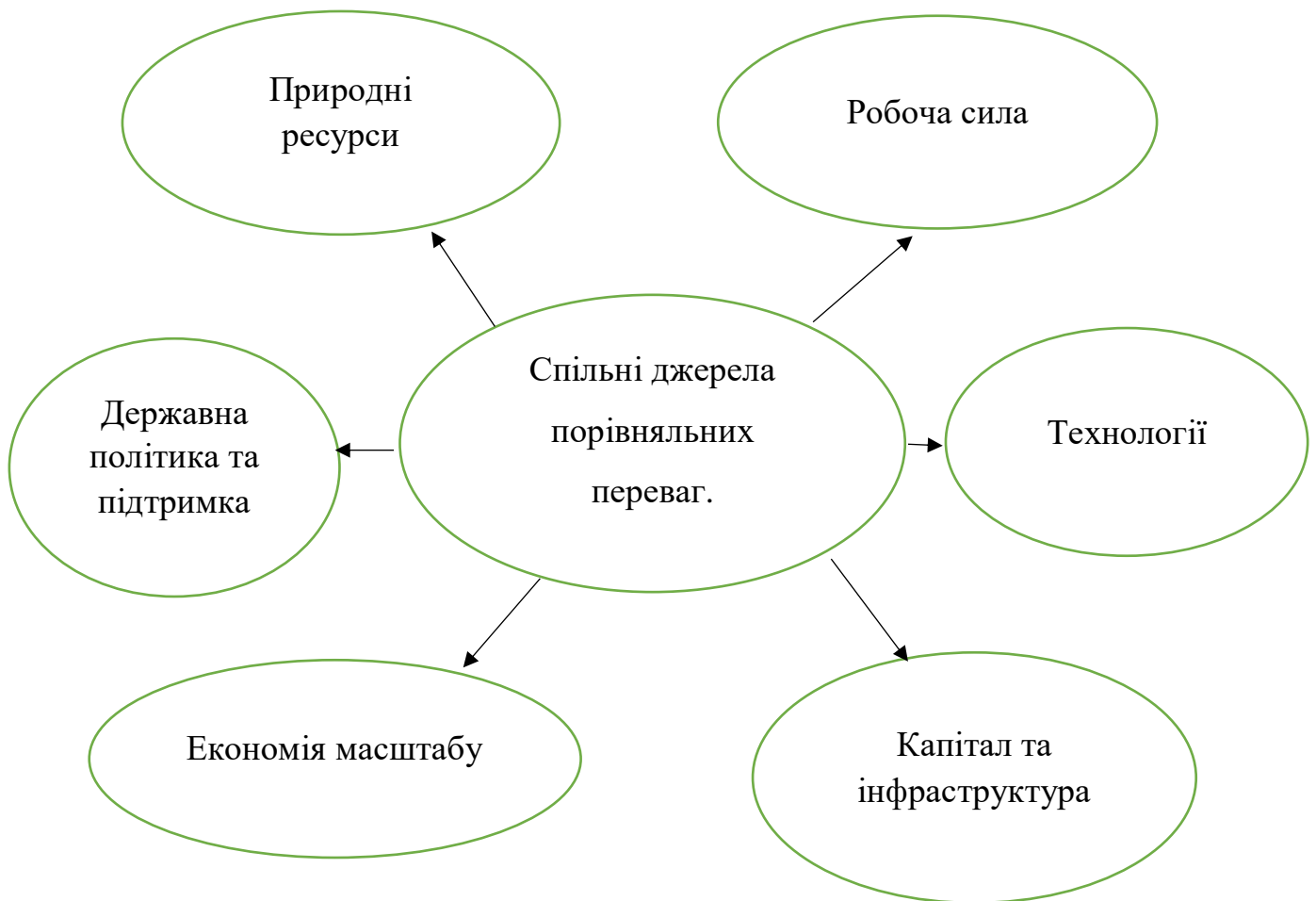

Рис. 1.1. Спільні джерела порівняльних переваг

Джерело: складено автором за матеріалом [6,7]

Країни з багатими природними ресурсами, такими як корисні копалини, джерела енергії, родючі землі або водні об'єкти, можуть мати порівняльну перевагу в галузях промисловості, що використовують ці ресурси. Наприклад, Україна має дуже родючі сільськогосподарські угіддя та клімат, що сприяє вирощуванню зерна [6,7].

Робоча сила. Якість, навички та вартість робочої сили можуть бути значним джерелом порівняльної переваги. Країни з кваліфікованою робочою силою в певних галузях, таких як технології, машинобудування або

виробництво, можуть мати конкурентну перевагу в цих секторах. Країни з нижчими витратами на робочу силу можуть мати порівняльну перевагу в трудомістких галузях [6,7].

Доступ до передових технологій, інновацій та дослідницьких можливостей може створити порівняльну перевагу.

Капітал та інфраструктура. Наявність та якість капіталу та інфраструктури, таких як транспортні мережі, системи зв'язку та надійні комунальні послуги, можуть сприяти порівняльній перевазі. Добре розвинена інфраструктура сприяє ефективному виробництву, розподілу та зв'язку, надаючи країнам перевагу в міжнародній торгівлі [6,7].

Компанії або країни, які можуть досягти економії масштабу у виробництві, мають порівняльну перевагу. Розподіл постійних витрат на більший обсяг виробництва знижує витрати на одиницю продукції та дозволяє фірмам пропонувати конкурентні ціни на світовому ринку [6,7].

Державна політика, така як торговельні угоди, субсидії, податкові пільги та інтелектуальна власність. захист, може впливати на порівняльні переваги країни. Стратегічна державна підтримка може допомогти галузям промисловості розвиватися та конкурувати на світовому ринку.

Аналіз еволюції теорії порівняльних переваг Д. Рікардо дозволяє зробити такі висновки:

- Велика кількість факторів виробництва є відновлюваними або їх можна відновити у майбутньому з часом;

- набір ресурсів, які є в одній країні, є відносними і можуть постійно змінюватись, отже розвиток науки та техніки надає можливість іншим країнам створювати потрібні умови виробництва;

- переваги країни у виробництві не є постійними і незмінними, залежать від технологічного прогресу та змін у наявних ресурсах [2].

Шведський економіст Елі Хекшер разом зі своїм учнем Бертіль Оліном сформулювали нову теорію міжнародної торгівлі у 1920–1930 рр. Теорія співвідношення факторів виробництва Теорія Хекшера-Оліна стверджує, що

країна має порівняльні переваги в експорті тих товарів, виробництво яких потребує інтенсивного використання факторів виробництва, якими вона забезпечена у надлишку. Модель Хекшера-Оліна припускає, що є дві країни у яких виробляють два товари, використовуючи два ресурси (наприклад, капітал і працю). Ресурси є мобільними в межах кожної країни, але не на міжнародному рівні. Хоча запаси ресурсів різні в двох країнах, вони повністю використовуються в кожній країні. Досконала конкуренція існує на всіх ринках, що означає, що продукти та ресурси по суті однакові (тобто однорідні), ціни задані, інформація легкодоступна, а фірми можуть вільно входити та виходити з будь-якої галузі у відповідь на зміни прибутків [2,8].

Теорія Хекшера-Оліна стверджує, що початкові відмінності у відносних цінах і, отже, у порівняльних перевагах виникають через відмінності у забезпеченості ресурсами та пропорціях ресурсів, що використовуються у виробництві. Вона стверджує, що країна експортуватиме ті продукти, які інтенсивно використовують її відносно рясні ресурси, та імпортуватиме ті продукти, які інтенсивно використовують її відносно рідкісні ресурси [8].

Один з найвідоміших економістів часів після Другої світової війни П. Самуельсон у 1970 – ті роки доповнив теорію Хекшера-Оліна припущенням, про те, що чинники виробництва не можуть просто вільно пересуватись від виробництва товару одного до іншого, є обмежена мобільність чинників виробництва. Виробництва різняться між собою не тільки завершеним продуктом, але й комбінацією чинників, що використовуються у виробництві. Одним з наймобільніших чинників виробництва є праця, без використання якої не здійснюється виробництво будь-яких товарів, капітал та природні ресурси використовуються найбільш у специфічних виробництвах і не є мобільними і є специфічними чинниками [2].

Модель специфічних чинників стверджує, що надлишкові фактори виробництва експортуються, а дефіцитні – імпортуються; тобто торгівля товарами між країнами компенсує відносно низьку мобільність факторів виробництва у світовій економіці [2].

Теорія Хекшера–Оліна–Самуельсона базувалась на основі теорії Хекшера-Оліна, але була доповнена П. Самуельсаном у 1948 році. Ця модель намагається пояснити структуру торгівлі між країнами та вплив торгівлі на розподіл доходів у межах країн. Модель Хекшера-Оліна-Самуельсона розглядає питання, що ґрунтується на порівняльній перевазі, і запитує: «Що визначає порівняльну перевагу в першу чергу?». Теорія вирівнювання цін факторів виробництва Хекшера-Оліна-Самуельсона, демонструє, що продаж товарів, що є капіталомісткими та працемісткими означає експорт у прихованій формі капіталу та праці, тоді міжнародна торгівля призводить до вирівнювання абсолютних та відносних цін на гомогенні фактори виробництва у країнах, що торгують [9].

Після Другої світової війни відбулися нові структурні зміни у міжнародній торгівлі, які зумовили активний теоретичний розвиток підґрунтя міжнародної торгівлі. Американський економіст у 1950-х роках Василь Леонт'єв коли аналізував дані про торгівлю США підставив під сумнів теорію Хекшера-Оліна-Самуельсона. Теорія В. Леонт'єва отримала назву «Парадокс Леонт'єва».

Леонт'єв виявив, що США експортують більше трудомістких товарів, таких як одяг та текстиль, імпортуючи водночас капіталомісткі товари, такі як машини та обладнання. Цей висновок був несподіваним, оскільки він суперечив прогнозам моделі Хекшера-Оліна, яка очікувала, що США експортуватимуть капіталомісткі товари через велику кількість капіталу. Парадокс свідчить про те, що інші фактори, такі як технології та відмінності в продуктивності, можуть відігравати значну роль у визначенні структури торгівлі. Це призвело до подальших досліджень теорій торгівлі та виявило обмеження традиційних моделей, спонукаючи економістів розглянути додаткові змінні, що впливають на торгівлю [10].

Значні зміни у теорію порівняльних переваг додав Т. Рибчинський. Т.М. Рибчинський опублікував у 1955 році статтю, в якій досліджував вплив

збільшення кількості фактора виробництва на виробництво, споживання та умови торгівлі.

Теорема Рибчинського стверджує, що збільшення пропозиції одного з факторів виробництва, за незмінних інших факторів, призводить до збільшення випуску товару, який інтенсивно використовує накопичувальний фактор, та зменшення випуску іншого товару в абсолютному вираженні, за умови, що ціни на товари та фактори залишаються незмінними. Припустимо, що в країні з надлишком робочої сили збільшується пропозиція робочої сили. Це призведе до збільшення випуску трудомісткого товару, скажімо, тканини, та зменшення випуску капіталомісткого товару, скажімо, сталі.

У таблиці 1.2 представимо ключові характеристики альтернативних теорій міжнародної торгівлі.

Таблиця 1.2

Ключові характеристики альтернативних теорій міжнародної торгівлі

Альтернативні теорії	Основні положення теорій
Модель життєвого циклу продукту	<p>В середині 1960-х років американський економіст Р. Вернон в межах теорії життєвого циклу продукту пояснює, що кожен продукт проходить певні етапи свого «життєвого циклу». Це період, протягом якого продукт залишається конкурентоспроможним і здатним приносити виробнику бажаний результат. Згідно з підходом, виділяють чотири фази розвитку товару:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) вихід на ринок; б) зростання популярності та обсягів продажу; в) досягнення зрілості та стабільного попиту; г) поступове скорочення продажів та спад. <p>Основні положення теорії є в тому, що один однаковий товар в той самий час знаходиться у різних країнах на різних стадіях свого життєвого циклу. Країни поділяються на країни-новатори, країни-послідовниці, та ін. країни, які останніми починають споживання та виробництво товару. Ця модель показує, як країна – новатор з основного експортера товару перетворюється на його імпортера та країна-послідовниця стає основним експортером на світовому ринку і змінює свою спеціалізацію з імпорту.</p>

Продовження таблиці 1.2

Теорії ефекту масштабу	Пол Кругман спільно з іншими економістами на початку 1980-х років запропонували нову альтернативну теорію міжнародної торгівлі, яка, заснована на ефекті масштабу, а саме зменшення довготривалих середніх витрат виробництва у міру збільшення обсягу випуску. Згідно з теорією виробництва, які дають економічний ефект при збільшенні масштабів виробництва, мають розміщуватись в країнах які мають ємний внутрішній ринок.
Теорія конкурентних переваг	Майкл Портер американський економіст у 1991 році у своїй книзі «Конкурентні переваги країн» представив новий підхід для аналізу розвитку міжнародної торгівлі. На світовому ринку конкурують фірми, і М. Портер показує, як компанія створює та підтримує конкурентну перевагу та яка роль уряду. Теорія конкурентних переваг М. Портера передбачає, що успіх країн на світовому ринку визначається не тільки наявністю ресурсів, а також здатністю виробляти і підтримувати конкурентні переваги через інновації та підвищення ефективності. Автор виділяє чотири ключові детермінанти, які формують середовище для формування конкурентних переваг національних фірм та галузей, відомо як «Ромб національних переваг». Детермінанти М. Портера: - чинники виробництва; - стратегія фірми, структура і конкуренція; - умови попиту; пов'язані та підтримуючі галузі. Портер підкреслює, що поєднання і взаємодія цих детермінантів створює конкурентні переваги, які важко наслідувати або повторити іншим країнам. Завдяки цій теорії стало можливим глибше зрозуміти фактори, що впливають на міжнародний успіх країн і компаній.
Модель внутрішньогалузевої торгівлі	Шведський економіст Пітер Ліндерт у 1961 році представив гіпотезу, яка визначає, що на обсяг і структуру торгівлі товарами обробної промисловості впливають не витратні умови пропозиції, а умови і характер попиту, що зумовлені однаковим або близьким рівнем ВВП на душу населення в країнах. У цих державах покупці мають подібні уподобання, і їхні потреби може однаково добре задовольнити продукція будь-якої з цих країн.
Модель технологічного розриву	Американський економіст М. Познер пов'язує торгівлю між країнами з наявністю різниці у рівнях їхнього технологічного розвитку. Згідно з цією теорією новітні прогресивні технології надають країні переваги у боротьбі за експортні ринки. Розвиваючи цей підхід, американський економіст М. Познер доповнив його концепцією імітаційного лага, що включає лаг попиту та лаг реагування. Лаг попиту - це період, потрібний для того, щоб на новий товар, запропонований на експорт, сформувався стійкий попит. Лаг реагування - це час, необхідний виробникам країни-імпортера, щоб відреагувати на зовнішню конкуренцію й налагодити випуск подібної продукції у себе. Саме різниця між тривалістю цих двох лагів і створює умови для міжнародної торгівлі.

Джерело: складено автором за матеріалом [2,12]

Теорії міжнародної торгівлі пройшли тривалу еволюцію від класичних пояснень, заснованих на відмінностях між країнами, до сучасних моделей, що враховують інновації, технології та глобальні виробничі ланцюги.

1.2. Поняття та структура зовнішньої торгівлі

Основної формою прояву міжнародних економічних відносин є міжнародна торгівля. Міжнародна торгівля є важливою складовою міжнародних економічних відносин і характеризується купівлею-продажем товарів і послуг між країнами. Вона є похідною від спеціалізації країн на виробництві певних продуктів та задоволенні внутрішнього та зовнішнього попиту через обмін на світовому ринку. Зовнішня торгівля охоплює процес експорту та імпорту, що забезпечує рух товарів і послуг через державні кордони, стимулюючи економічне зростання та розвиток. У глобалізованому світі зовнішня торгівля виступає ключовим механізмом інтеграції національних економік, сприяє підвищенню конкурентоспроможності, технологічному прогресу та розширенню ринків збуту. Розуміння сутності цього поняття є основою для формування ефективної торговельної політики і стратегії розвитку країни.

За класичним визначенням яке наводиться у підручнику «Міжнародні економічні відносини» за редакцією професора Довгаль О. А. міжнародна торгівля – це сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу. Якщо стосується однієї країни тоді використовується термін «зовнішня торгівля». Торгівля між двома країнами називається міжнародною торгівлею або світовою торгівлею. Міжнародна торгівля пояснює торгівлю товарами та послугами [2].

Наведемо визначення поняття зовнішньої торгівлі яке представлено проф. Довгаль О. А.. Зовнішня торгівля полягає в обміні товарами та послугами між суб'єктами національного господарства. Зовнішня торгівля складається з експорту та імпорту товарів [2].

Зовнішня торгівля між різними країнами разом становить міжнародну торгівлю. Історично це перша форма міжнародних економічних відносин, яка являє собою обмін товарами та послугами між офіційно зареєстрованими економіками (державами) [2].

У сфері міжнародної торгівлі виділяють такі основні типи операцій, а саме: імпорти та експортні операції, реекспортна та реімпортна угода.

Імпорتنі операції передбачають закупівлю товарів у зарубіжного продавця з подальшим ввезенням їх на територію країни покупця. Такі угоди, що передбачають придбання та доставку іноземної продукції для реалізації на внутрішньому ринку, характеризуються: по перше, укладенням договору з іноземним експортером; по друге, фактичним перетином товаром державного кордону країни-імпортера; по третє, здійсненням оплати товару імпортером [13].

Експортні операції - це продаж товарів іноземному контрагенту з вивезенням їх за межі країни виробництва. Експортні угоди, що передбачають відправку за кордон продукції національних підприємств та мають такі особливості: наявність укладеного контракту з іноземним імпортером; перетин товаром кордону країни-експортера; отримання експортером оплати за поставлений товар [13].

Реекспорт - це операція, що передбачає закупівлю товару в іноземного продавця, його ввезення в країну-імпортера та подальший продаж іншій іноземній стороні без будь-якої переробки. Такі угоди стосуються реалізації та повторного вивезення товарів, які раніше були ввезені в країну в первісному вигляді. Основною умовою реекспорту є повна відсутність обробки чи зміни товару. Реекспорт здійснюють тоді, коли країна, що є посередником, отримує від країни-експортера вигідніші умови, ніж безпосередній імпортер [13].

Реімпорт - це повернення в країну товарів, які раніше були з неї вивезені, але так і не були реалізовані на зовнішньому ринку. Іншими словами, це експортні угоди, що не завершилися продажем, внаслідок чого продукцію знову ввозять назад [13,14].

У давні часи міжнародна торгівля здійснювалась тільки товарами. Регулювання міжнародної торгівлі координувалось міжнародною організацією Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ). Виділяють дві форми міжнародної торгівлі залежно від об'єкта, а саме: міжнародна торгівля товарами та міжнародна торгівля послугами.

Міжнародна торгівля товарами є форма зв'язку між фірмами-виробниками різних країн, що з'являються на основі МПП та зазначає взаємну економічну залежність. Міжнародна торгівля послугами є особливим різновидом економічних відносин, що передбачає обмін різними видами послуг між постачальниками та споживачами з різних держав [2,13].

Сьогодні регулювання світової торгівлі здійснюється Світовою організацією торгівлі. СОТ - це інституція, яка встановлює спільні правила торгівлі товарами, послугами та інтелектуальною власністю, щоб зробити міжнародну торгівлю прогнозованою, прозорою та справедливою.

Основною характеристикою міжнародної торгівлі є географічна та товарна структура наповнення. Географічна структура міжнародної торгівлі - це розподіл зовнішньоторговельних потоків країни або світу за окремими регіонами й державами. Вона показує, з якими країнами здійснюється найбільший імпорт та експорт, а також відображає економічні пріоритети, рівень інтеграції та зовнішньоекономічну політику. У світі домінує торгівля між країнами ЄС, США, Китаєм, Японією та іншими азійськими економіками [2,12].

Товарна структура міжнародної торгівлі формується конкурентними перевагами економіки країни. Конкурентні переваги існують, коли ціни на експортні товари нижчі за ціни світового ринку. Різниця в цінах виникає через різні виробничі витрати, які залежать від двох груп факторів. До першої групи факторів, які формують конкурентні переваги відносяться: природньо-географічні чинники (клімат, наявність мінеральних копалин, родючість ґрунтів тощо). До другої групи факторів, а саме соціально-економічних

відносяться науково-технічний та економічний рівень розвитку країни, виробничий потенціал, виробнича та соціальна інфраструктура тощо [2,12].

Міжнародна торгівля оцінюється за широким набором показників, які можна згрупувати за наступними критеріями: а) показники, що відображають обсяги; б) показники, що характеризують структуру; в) показники, що визначають динаміку розвитку; г) показники, що демонструють отримані результати (див. рис. 1.2) [15].

Міжнародна торгівля є одним з ключових елементів розвитку світового господарства. Еволюція розвитку міжнародної торгівлі триває тисячоліттями і нерозривно пов'язана зі змінами в технологіях, політичних системах, засобах транспорту та комунікації. Спочатку міжнародна торгівля здійснювалась у формі бартерного обміну. У своєму розвитку міжнародна торгівля пройшла складний шлях трансформації, які визначили темпи й напрями світового розвитку (див рис. 1.3).

Міжнародна торгівля дозволяє країнам розширювати свої ринки та отримувати доступ до товарів і послуг, які в іншому випадку могли б бути недоступні на внутрішньому ринку. В результаті міжнародної торгівлі ринок стає більш конкурентним [13].

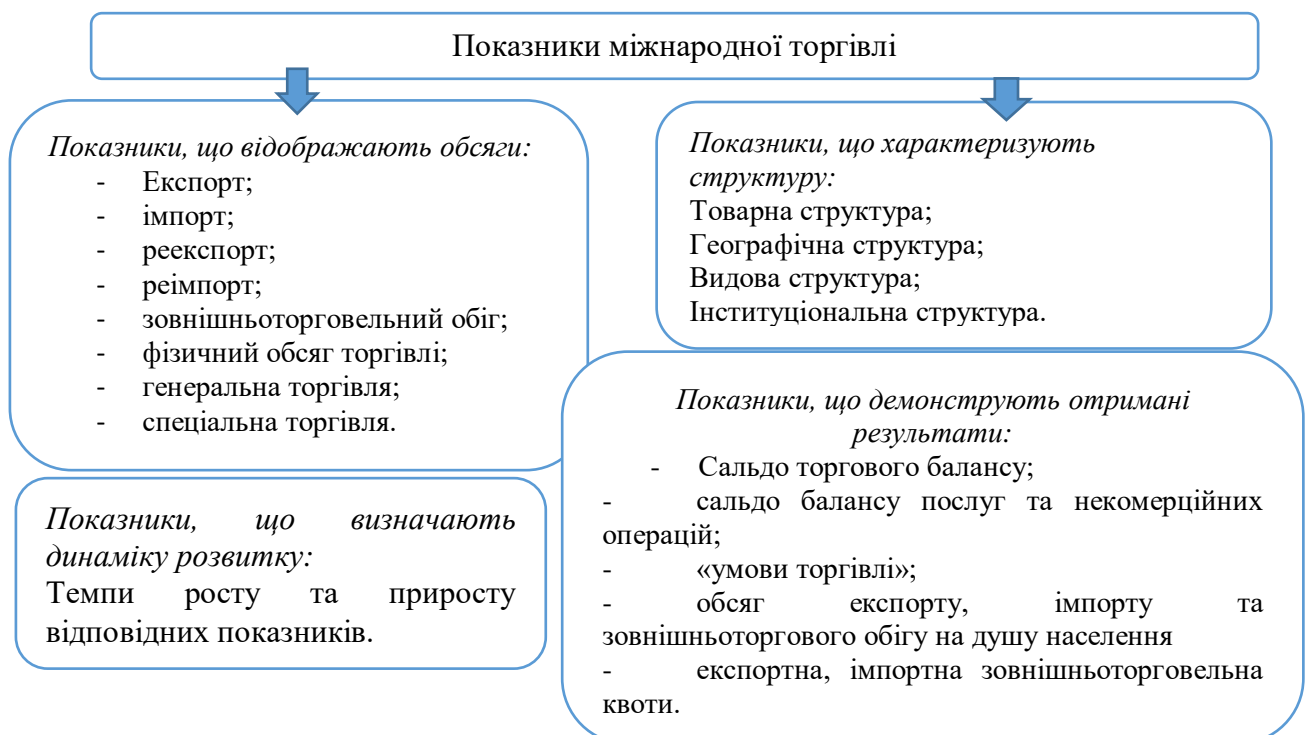

Рис. 1.2. Показники міжнародної торгівлі, [15]

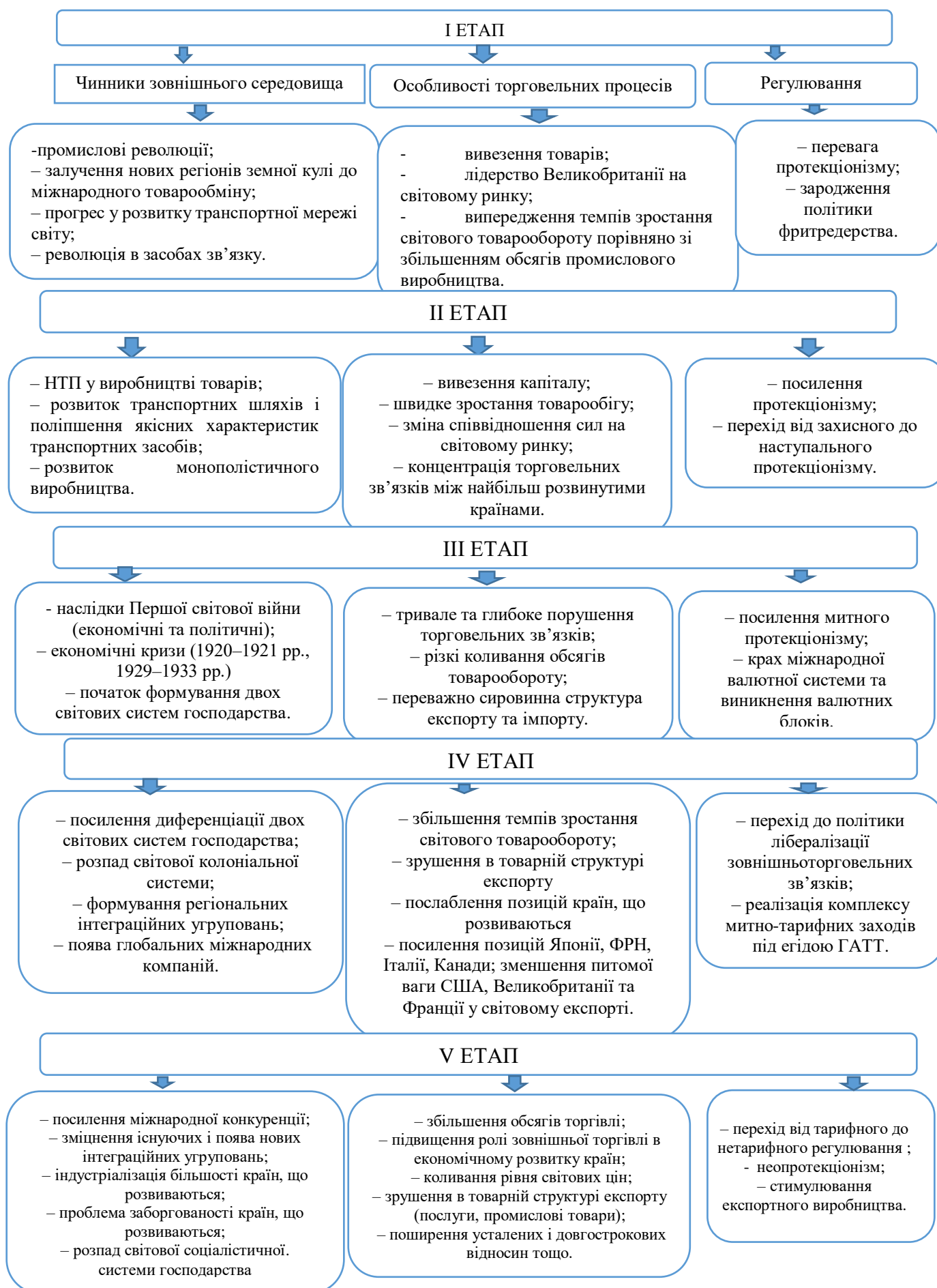

Рис. 1.3. Етапи розвитку міжнародної торгівлі, [12]

Сьогодні міжнародна торгівля є надзвичайно динамічною. Це обумовлюється розвитком спеціалізації та кооперації виробництва у міжнародному масштабі, ліквідацією числа обмежень у міжнародній торгівлі, активним розвитком нових індустріальних країн. Головними суб'єктами, які займають лідируючі позиції у світовій торгівлі є розвинені країн, найбільшим експортером є Китай, США, Німеччина, Нідерланди, Японія, Республіка Корея, Італія тощо [16-18].

Зовнішня торгівля сьогодні є однією з ключових форм міжнародних економічних відносин і розвивається під впливом глобалізації, технологічних змін та інтеграційних процесів. Вона відіграє ключову роль у розвитку національних економік та світового господарства. Вона забезпечує обмін товарами й послугами між країнами, сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищує конкурентоспроможність виробництва та стимулює інновації.

1.3. Методичні підходи до дослідження зовнішньоторговельних відносин між країнами

При написанні кваліфікаційної роботи магістра було використано різні методи дослідження. Методи наукового дослідження - це спеціальні операції збору та аналізу даних. У вивченні зовнішньої торгівлі застосовується комплекс методів, що дають змогу всебічно проаналізувати процеси та явища у світовій економіці.

При дослідженні теоретичних підходів розвитку міжнародної торгівлі було використано методи наукової абстракції, аналізу та синтезу, логічний та історичний методи.

При дослідженні особливостей економічного зростання Румунії використовувались статистичні методи та метод корпоративного аналізу. Для дослідження аналізу зовнішньої торгівлі товарами та послугами Румунії

використовувався порівняльний аналіз, статистичні методи, економіко-математичні методи та графічний метод.

Для аналізу сучасного стану двосторонньої торгівлі між Румунією та Україною застосовувався комплекс методів, а саме: метод системного підходу, аналізу тощо. Графічний та табличний методи використовувались для побудови графічних діаграм та таблиць.

Для дослідження перспектив розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії у третьому розділі кваліфікаційної роботи магістра було проведено наступні розрахунки.

1. Кореляційно-регресійний аналіз. Цей аналіз дозволяє вирішити два завдання, по перше, встановити між факторними та результативними ознаками теоретичну форму зв'язку (регресійний аналіз) та з'ясувати міцність цього зв'язку (кореляційний аналіз) [17,19].

Основна мета кореляційно-регресійного аналізу полягає у тому, щоб кількісно визначити ступінь взаємозв'язку між двома показниками в умовах парного зв'язку, а також між результативною ознакою та сукупністю факторів у разі багатofакторного зв'язку, одночасно забезпечивши статистичну перевірку достовірності отриманих залежностей [17,19].

Кореляційно-регресійний аналіз є традиційним методом стохастичного моделювання та інструментом кількісного вимірювання взаємозалежності між статистичними показниками, які відображають окремі характеристики явищ чи процесів [17,19].

Кореляційно-регресійний аналіз за своєю методикою складається з двох алгоритмів дій, а саме: кореляція, яка використовується для створення моделей взаємозв'язків між показниками; регресійний аналіз застосовується для передбачення подій на основі моделі зв'язків, яка найкраще відповідає конкретній ситуації [17].

Рівняння регресії з параметрами, які оцінюються виглядає так:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + \dots + a_k X_k \quad (1.1) [19]$$

2. Розраховано сальдо торговельного балансу товарів та послуг Румунії за формулою:

$$C = E - I \quad (1.2) \quad [20]$$

де C – сальдо торговельного балансу;

E – експорт товарів та послуг;

I – імпорт товарів та послуг.

За розрахунком якщо $C = 0$ - це свідчить про те, що торговельний баланс є нульовим. Якщо сальдо торговельно балансу має значення «-» - це говорить, що країни є здебільшого імпортером товарів та послуг, якщо значення має «+» - це свідчить, що країна є експортером [20].

3. Розраховано коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі Румунії з головними експортерами та імпортерами за допомогою формули:

$$K = C/T_z \quad (1.3) \quad [20]$$

де K – коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі;

C – зовнішньоторговельне сальдо;

T_z – зовнішньоторговельний обіг.

$$C = E - I \quad (1.2)$$

$$T_z = E + I \quad (1.4) \quad [20].$$

Висновки до першого розділу

1. Теоретичні підходи до дослідження міжнародної торгівлі дають змогу комплексно пояснити причини, механізми та наслідки участі країн у світовому товарообміні. Класичні теорії А. Сміта та Д. Рікардо, підкреслюють фундаментальну роль продуктивності та порівняльних переваг у формуванні торговельних відносин. Неокласичні моделі розширюють це бачення, наголошуючи на значенні структури ресурсів і відмінностей у забезпеченості факторами виробництва. Сучасні концепції, такі як теорія конкурентних переваг М. Портера, моделі масштабного виробництва акцентують увагу на технологіях, інноваціях, транснаціональних компаніях і глобальних ланцюгах

вартості. У сукупності ці підходи формують цілісне бачення динаміки світової торгівлі та дозволяють глибше оцінити стратегічні позиції країн у глобальній економіці.

2. Зовнішня торгівля відіграє ключову роль у формуванні економічної динаміки держави та визначенні її місця у світогосподарській системі. Зовнішня торгівля виступає однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин, оскільки забезпечує обмін товарами та послугами між країнами, сприяє раціональному використанню наявних ресурсів, підвищує конкурентоспроможність національного виробництва та створює передумови для сталого економічного розвитку.

Структура зовнішньої торгівлі охоплює взаємопов'язані елементи, а саме: товарну та географічну структури, співвідношення експорту й імпорту, рівень торговельного балансу, а також участь країни у глобальних ланцюгах створення вартості. Ці структурні характеристики дозволяють оцінити ефективність торговельної діяльності, визначити напрямки економічної спеціалізації та виявити потенційні можливості для розвитку нового експортного потенціалу.

3. Для дослідження зовнішньоторговельних відносин між країнами доцільно було б провести кореляційно-регресійний аналіз, зробити розрахунки сальдо торговельного балансу, розрахувати коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі між країнами.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН РУМУНІЇ З КРАЇНАМИ СВІТУ

2.1. Особливості економічного зростання Румунії

Румунія є найбільшою з балканських країн, розташована між Болгарією та Україною на південному сході Європи вздовж Чорного моря. Протягом довгих років Румунія була країною-сателітом Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). У 2004 році країна вступила до Організації Північноатлантичного договору (НАТО), а вже у 2007 році стала членом Європейського Союзу (ЄС).

Економічний розвиток Румунії є важливим чинником формування її позицій у системі міжнародних економічних відносин. За останні десятиліття Румунія характеризується поступовою стабілізацією макроекономічних показників та інтеграцією у світове господарство.

У таблиці 2.1. представимо динаміку основних макроекономічних показників економічного розвитку Румунії. Аналіз макроекономічних показників дозволяє оцінити динаміку зростання, рівень стабільності національної економіки та конкурентоспроможність країни на зовнішніх ринках.

За представленими даними Світового банку, валовий внутрішній продукт Румунії у 2024 році склав 382,8 мільярда доларів США, а прогнози показують подальше зростання приблизно до 388,13 млрд дол. США. Протягом останніх років економіка країни характеризується сильним зростанням, яке зумовленим такими факторами, як підвищення заробітної плати, надходженням іноземних інвестицій та фінансування ЄС. Основними перепонами розвитку економіки Румунії є висока інфляція та ослаблення валюти [21-27].

Таблиця 2.1

Динаміка основних макроекономічних показників економічного розвитку Румунії у 2019-2024 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ВВП, млрд дол. США	251,7	252	286,6	296,4	350,8	382,8
ВВП на душу населення, дол. США	12992,03	13082,3	14986,79	15557,88	18404,27	20072,41
Рівень інфляції, %	3,83	2,65	5,05	13,8	10,4	5,58
Рівень безробіття, %	4,97	6,23	5,77	5,49	5,52	5,65
Загальний експорт, млн дол. США	107,4	98,1	121,4	134,8	143,6	143,3
Загальний імпорт, млн дол. США	117,2	108,3	138,2	157,4	160,2	167,1

Джерело: складено автором за матеріалом [21-27]

Валовий внутрішній продукт на душу населення в Румунії у 2024 році становив 20072,41 долара США. Починаючи з 2019 року ВВП на душу населення дорівнювало 12992,03 дол. США та протягом шести років показник зростав помірними темпами. За прогнозом Світового Банку цей показник буде зростати і у 2030 році буде дорівнюватись 28809,47 дол. США [21-27].

Річний рівень інфляції в Румунії у 2024 році становив 5,58%, що є помітним зниження показника порівняно з 2022-2023 роками. Зростання інфляції зумовленим зростанням цін на продукти харчування, непродовольчі товари та послуги.

Рівень безробіття Румунії у 2019 році склав 4,97%, протягом наступних років показник кожного року збільшувався в середньому в межах 0.5-1%. Вже за даними 2024 року рівень безробіття сягнув 5,65%, що свідчить про високий рівень. Зазначають, що рівень безробіття серед молодого населення Румунії перевищує показники країн Європейського Союзу [21-27].

Румунія відкрита для зовнішньої торгівлі, яка становить 83% її ВВП за даними Світового Банку.

Згідно з даними експорт товарів та послуг Румунії у 2019 році склав 107,4 млн дол. США. Обсяг загального експорту Румунії у 2020 р. знизився на 8,4% і дорівнював 98,1 млн дол. США. Причиною зниження експорту товарів та послуг була світова пандемія COVID 19. Протягом наступних років з 2021 по 2024 роки загальний експорт збільшувався і досяг показника 143,3 млн дол. США [26,27].

Щодо загального імпорту Румунії визначимо, що обсяг у 2020 році також зменшився у порівнянні з попереднім роком і склав 108,3 млн дол. США. Оговтавшись після світової кризи, яка була спричинена пандемією, що призвела до закриття кордонів між країнами та обмеженням зовнішньоторговельних операцій загальний імпорт країни почав поступово збільшуватись і в 2024 році досяг показника 167,1 млн дол. США [26,27].

На рис. 2.1. представимо динаміку обсягу ВВП Румунії з 1987 по 2024 рр.

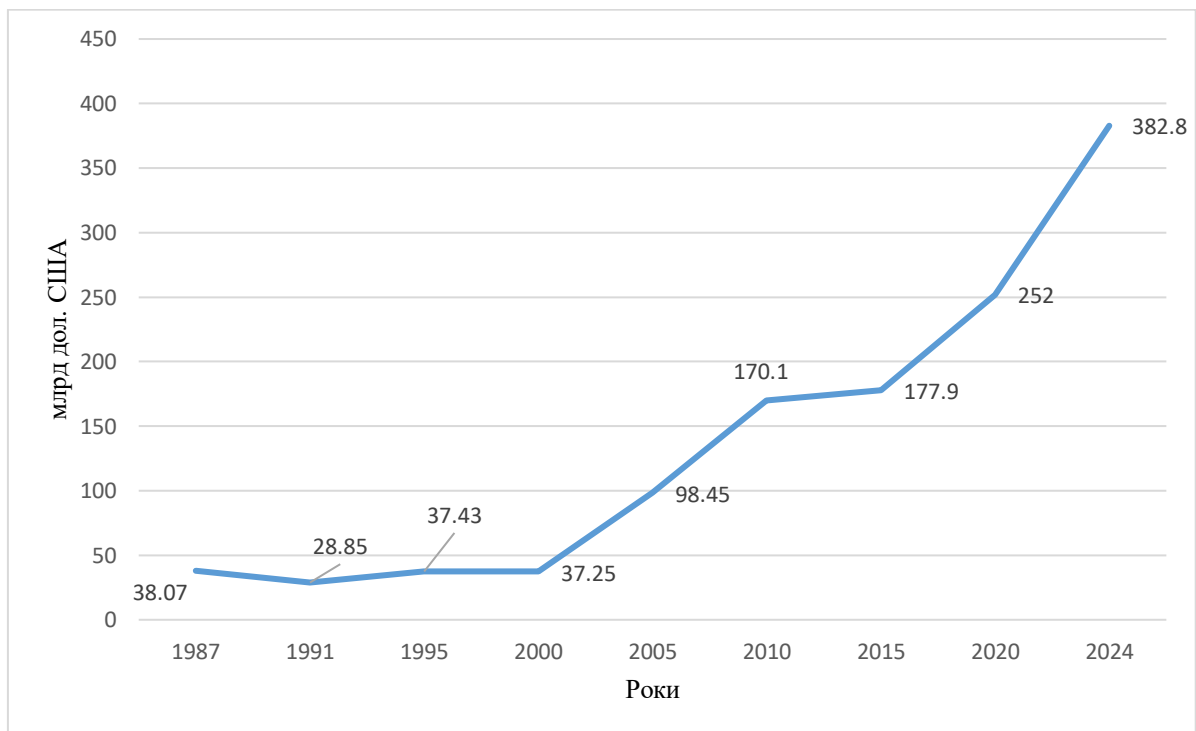

Рис. 2.1. Динаміка обсягу ВВП Румунії з 1987 по 2024 рр., млрд дол. США
Джерело: складено автором за матеріалом [23]

Після вступу до Європейського Союзу у 2007 році країна отримала потужний імпульс до модернізації економіки, розвитку інфраструктури та

залучення іноземних інвестицій. Рівень ВВП починаючи з 1995 року дорівнював 37,43 млрд дол. США, кожного року поступово почав зростати і вже у 2020 році дорівнював 252 млн дол. США [23].

Позиції Румунії у міжнародних рейтингах відображають рівень її економічного розвитку, конкурентоспроможності та соціальної стабільності. Упродовж останніх років країна демонструє поступове покращення своїх показників у більшості глобальних індексів, що свідчить про позитивні структурні зміни в економіці та управлінні. Представимо у таблиці 2.2 місце Румунії у світових рейтингах у 2020-2025 рр.

Таблиця 2.2

Місце Румунії у світових рейтингах у 2020-2025 рр.

Рейтинг	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Глобальний індекс інновацій	46	48	49	47	48	49
Індекс людського розвитку	83	83	82	84	-	84
Індекс економічної свободи	38	43	47	53	51	-
Індекс конкурентоспроможності	51	48	51	49	50	49

Джерело: складено автором за матеріалом [28-38]

У Глобальному індексі інновацій протягом п'яти років місце Румунії кожного року змінювалось коливаючись в межах 46-49 місця. Румунія має досить стабільну позицію в середньому сегменті світового рейтингу інновацій, не серед лідерів, але й не серед найвідсталіших країн за цим рейтингом. Згідно з European Innovation Scoreboard (Європейське інноваційне табло) Румунія має найнижчі показники серед держав-членів ЄС за рівнем інноваційної активності [28].

За індексом Human Capital Index від Світового банку у 2023 році Румунія отримала оцінку 0,84. Загалом всі країни, що мають показник вище 0,8, вважають розвиненими з дуже високим ІЛР. Серед розвинених країн тепер і Румунія. У 2025 році країна посіла 55 місце (0,845) в Індексі людського

розвитку серед інших країн світу. Основними слабкими місцями Румунії є якість освіти, здоров'я населення, ефективне використання та розвиток людського потенціалу [28,38].

Згідно з рейтингом 2024 року, Румунія посіла 51-е місце в Індексі економічної свободи. Це означає, що її економіка вважається відносно вільною. Румунія перевищує світовий середній бал з економічної свободи. Основними слабкими чинниками є інституційна ефективність, структура державних витрат і деякі регулювання, все це впливає на покращення місця у рейтингу [30-34].

У Глобальному індексі конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), який оцінює ефективність інститутів, інфраструктури, макроекономічну стабільність та інноваційний потенціал, Румунія займає середні позиції серед країн Європи. Основними перевагами є розвиток внутрішнього ринку, цифровізація бізнесу та доступність робочої сили. У 2025 році Румунія посіла 49 місце серед досліджуваних країн.

Економічний розвиток Румунії за останні десятиліття характеризується стабільним зростанням, структурними реформами та поступовим наближенням до середніх показників Європейського Союзу. Важливу роль у цьому процесі відіграють модернізація промисловості, розвиток інфраструктури та залучення іноземних інвестицій. Разом із тим, подальше зміцнення економічного потенціалу країни значною мірою залежить від динаміки зовнішньої торгівлі, яка є ключовим чинником інтеграції Румунії у світову економіку.

2.2. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами Румунії

Румунія посідає помітне місце у системі міжнародної торгівлі, виступаючи важливою ланкою між ринками Європейського Союзу та країнами Чорноморського регіону. Членство в ЄС з 2007 року забезпечило

країні інтеграцію у єдиний внутрішній ринок та сприяло зростанню обсягів експорту й імпорту.

На рис. 2.2 представимо динаміку частки торгівлі Румунії у ВВП у 2013-2024 рр.

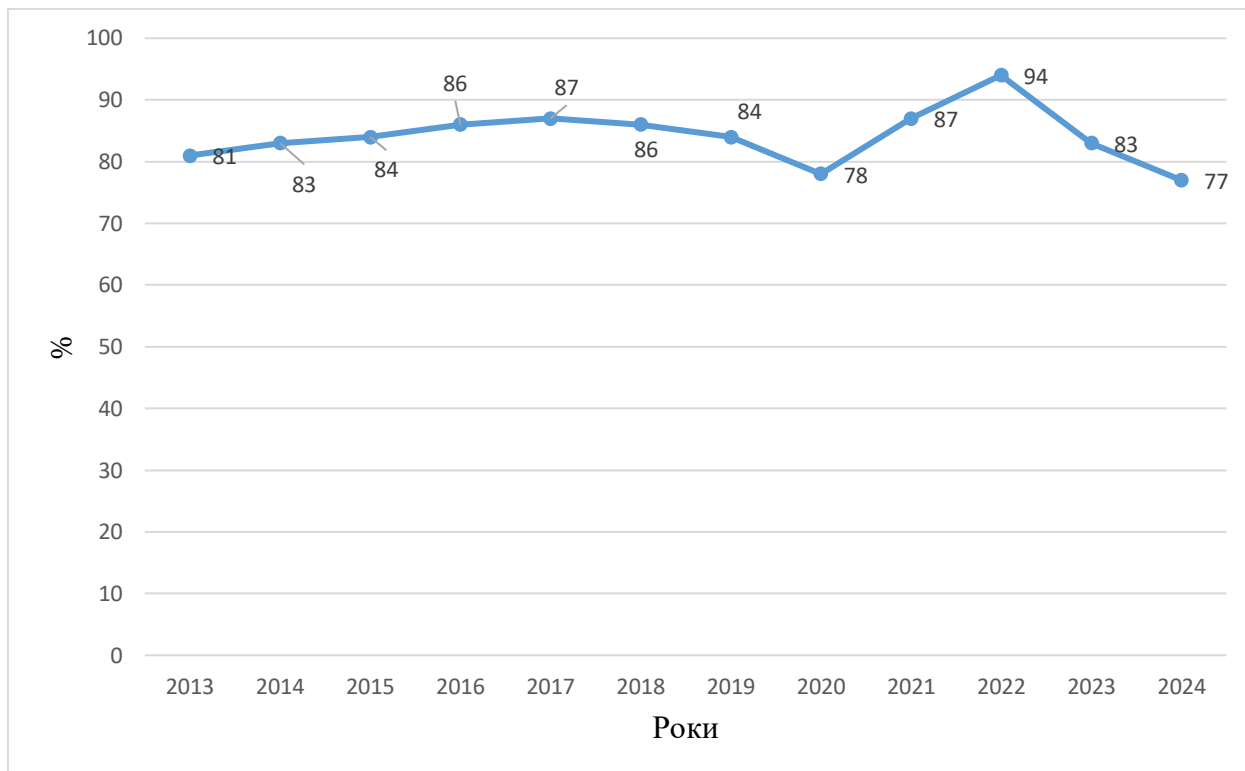

Рис. 2.2. Динаміка частки торгівлі Румунії у ВВП у 2013-2024 рр., %

Джерело: складено автором за матеріалом [39]

Протягом періоду починаючи з 2013 року показник частки зовнішньої торгівлі у ВВП Румунії склав 81%. Протягом всього періоду Румунія зазнала помірних коливань відображаючи внутрішні структурні зміни в економіці країни. Так і вплив глобальних економічних процесів. Протягом одинадцяти років частка зовнішньої торгівлі у ВВП країни коливалась у межах 81-94%, що свідчило про високу відкритість економіки та активну участь Румунії у міжнародній торгівлі [39].

Найнижчий показник було зафіксовано у 2020 році – 78%, у зв'язку зі світовою пандемією COVID 19 яка призвела до наслідків пов'язаних зі зменшенням експортно-імпортних відносин країни саме в цей період. Після вступу Румунії до ЄС країна поступово почала інтегруватися у європейські

виробничі та торговельні ланцюги, що слугувало збільшенню обсягів експорту промислової продукції.

У 2022 році показник досяг найвищого рівня (94%), що слугувало підтвердженням підвищення конкурентоспроможності румунських товарів на зовнішніх ринках. Таким чином, динаміка частки зовнішньої торгівлі у ВВП свідчить про зміцнення експортного потенціалу Румунії та її активну участь у регіональних і глобальних торговельних процесах, водночас підкреслюючи залежність економічного розвитку від зовнішньоекономічної кон'юнктури.

У світовому експорті товарів у 2024 році Румунія посіла 42 місце, тоді як в імпорті 36 місце серед країн світу.

Розглянемо у таблиці 2.3. показники зовнішньої торгівлі Румунії товарами у 2015-2024 рр.

Таблиця 2.3

Зовнішня торгівля Румунії товарами у 2015-2024 рр., млн дол. США

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт	60,6	63,58	70,62	80,07	77,29	71,04	88,38	96,82	100,64	100,37
Імпорт	69,85	74,6	85,31	97,87	96,64	92,05	116,4	132,69	131,96	136,51

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27]

Аналізуючи динаміку показників зовнішньої торгівлі Румунії впродовж 2015 по 2024 рік можна відзначити, що показники демонструють поступове зростання і це свідчить про активацію міжнародної торгівлі та інтеграції країни у світові ринки. Експорт зріс з 60,6 млн дол. США у 2015 р. до 100,37 млн дол. США у 2024 р., тобто на 60,3% [26,27].

Найвищі темпи зростання експорту спостерігалися у 2017-2018 рр. показник досяг показника 80,07 млн дол. США тим самим збільшився на 13,4%. Зростання обсягу експорту Румунії пов'язане з активізацією виробництва автомобілів, електроніки та машинобудування.

У 2020 р. через пандемію COVID-19 експорт товарів Румунії скоротився більше ніж на 8 % (71,04 млн дол. США), але вже у 2021–2023 рр. він швидко

відновився і за даними СОТ у 2023 р. досяг показника 100,64 млн дол. США. У 2024 р. темпи зростання стабілізувалися, експорт залишився майже на рівні попереднього року і склав 100,37 млн дол. США [26,27].

На рис. 2.3. представимо динаміку зовнішньої торгівлі товарами у 2015-2024 рр.

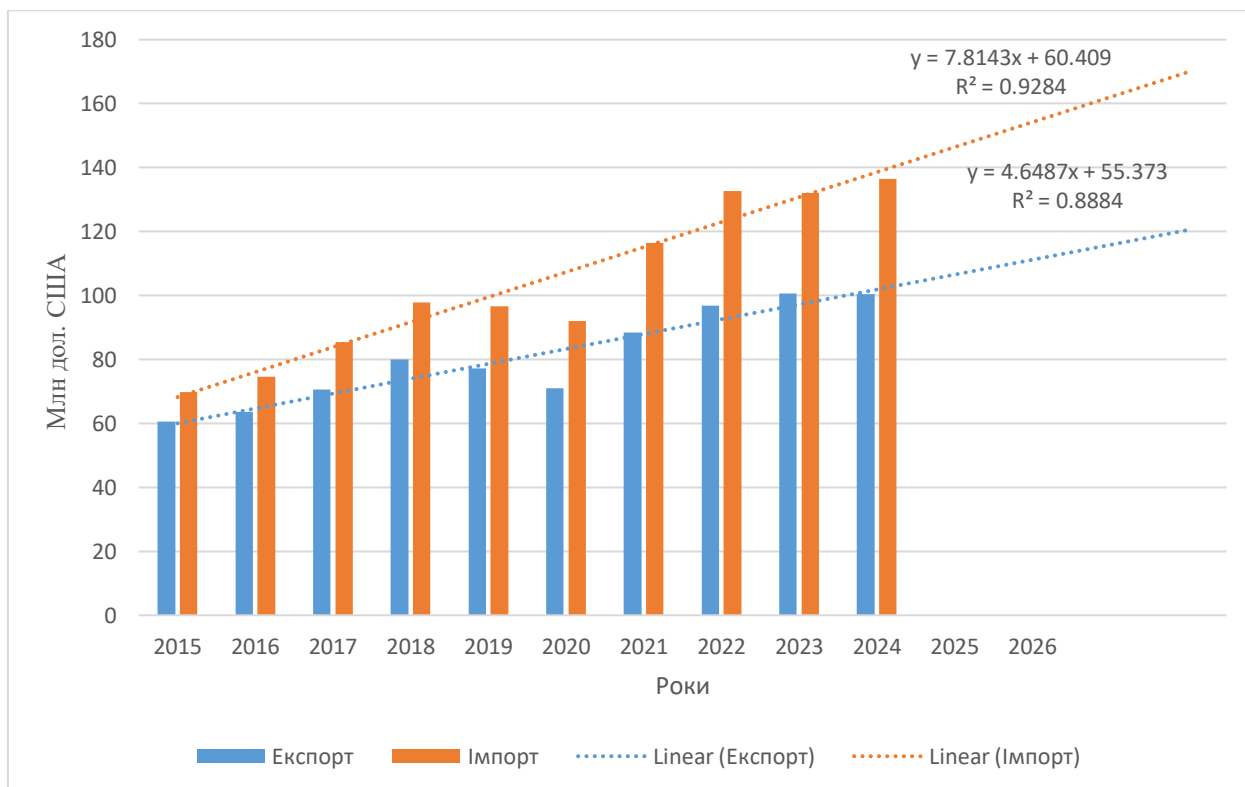

Рис. 2.3. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами у 2015-2024 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалами [26,27].

Починаючи з 2015 року обсяг імпорту товарів до Румунії збільшився з 69,85 млн дол. США до 136,51 млн дол. США. У 2024 році. Імпорт зростав стійкими темпами майже щороку. У 2021 році показник обсягу імпорту збільшився на 20,4% порівняно з 2020 р. і склав 116,4 млн дол. США. Подальше збільшення імпорту товарів Румунії пояснюється підвищеним попитом на енергоресурси, технологічне обладнання та сировину. Незначне уповільнення у 2023 році свідчить про те, що відбулась адаптація економіки до нових зовнішніх умов та стабілізація споживчого ринку. За даними Світової

організації торгівлі у 2024 році імпорт товарів Румунії досяг 136,51 млн дол. США [26,27,39].

За представленою динамікою показників експорту та імпорту прогнозується, що до 2026 року експорт та імпорт товарів Румунії збільшиться, коефіцієнт апроксимації моделей дорівнює 88% та 92 %.

У таблиці 2.4. представимо географічну структуру обсягу експорту товарів Румунії у 2015-2024 рр.

Таблиця 2.4

Географічна структура обсягу експорту товарів Румунії у 2015-2024 рр., млн дол. США

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Німеччина	11,96	13,67	16,21	18,39	17,34	16,19	18,15	19,20	20,97	20,61
Італія	7,56	7,40	7,96	9,16	8,72	7,64	9,25	9,76	10,24	9,6
Франція	4,12	4,58	4,77	5,68	5,33	4,78	5,64	5,81	6,38	6,34
Угорщина	3,25	3,29	3,32	3,90	3,72	3,54	5,01	7,08	5,69	5,32
Болгарія	2,02	2,04	2,37	2,6	2,71	2,58	3,45	3,76	4,17	4,44
Республіка Польща	1,62	1,83	2,21	2,53	2,72	2,65	3,52	3,68	3,7	4,02
Нідерланди	1,53	1,6	1,82	2,06	2,35	2,52	3,03	3,39	3,4	3,65
Туреччина	2,39	2,01	2,34	2,35	2,5	2,39	3,1	2,98	3,3	3,6
Чеська Республіка	1,51	1,67	2,03	2,37	2,42	2,2	2,76	2,79	3,23	3,34
Велика Британія	2,64	2,75	2,89	3,4	2,88	2,37	2,55	2,78	2,96	3,15
Іспанія	1,75	1,9	2,13	2,48	2,35	2,1	2,63	3,0	3,24	3,11
США	1,16	1,06	1,2	1,56	1,46	1,219	1,85	2,39	2,32	2,47

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

Європейський Союз є основним торговельним партнером, на який припадає 72,6% від загального обсягу експорту та 73,3% від імпорту у 2024 році. Провідними країнами за експортом є Німеччина (20,5%), Італія (9,5%), Франція (6,3%), Угорщина (5,3%) та Болгарія (4,4%), Республіка Польща (4%), Нідерланди (3,6%), Туреччина (3,6%) тощо. (див. рис. 2.4)

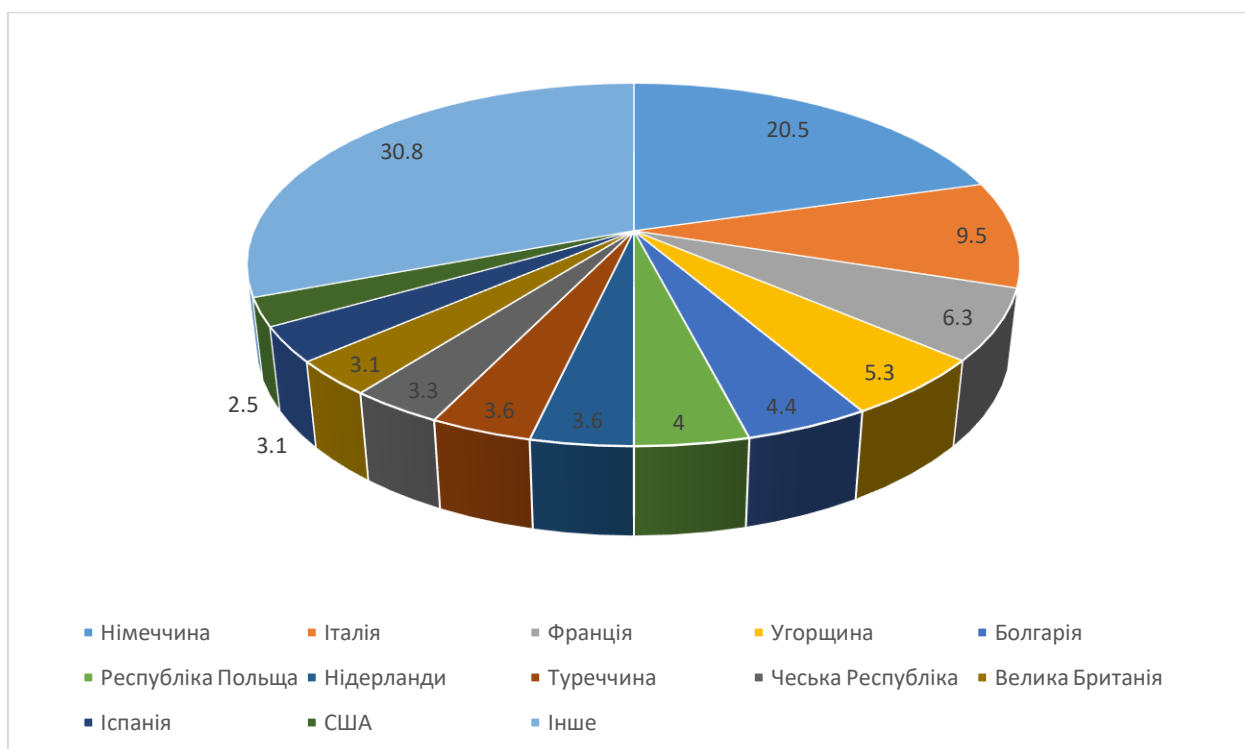

Рис. 2.4. Частка країн у географічній структурі експорту товарів Румунії у 2024 р., у %

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

У товарній структурі експорту товарів Румунії протягом декількох років переважають наступні товарні позиції, а саме: електричні машини, обладнання та їх частини; звукозаписувальні та відтворювальні апарати, телевізійні (17,85%), транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, а також їх частини та аксесуари (17,26%), ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої; їх частини (10,2%), мінеральні палива, мінеральні олії та продукти їх дистиляції, бітумінозні речовини, мінеральні (4,88%), гума та вироби з неї (3,63%), злаки (3,19%), оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, прецизійні, медичні або хірургічні (3,15%), вироби з заліза або сталі (3,08%), меблі, постільна білизна, матраци, опори для матраців, подушки та аналогічні м'які меблі (2,97%) тощо.

На рис. 2.5 представимо частку товарної структури експорту товарів Румунії у 2024 році.

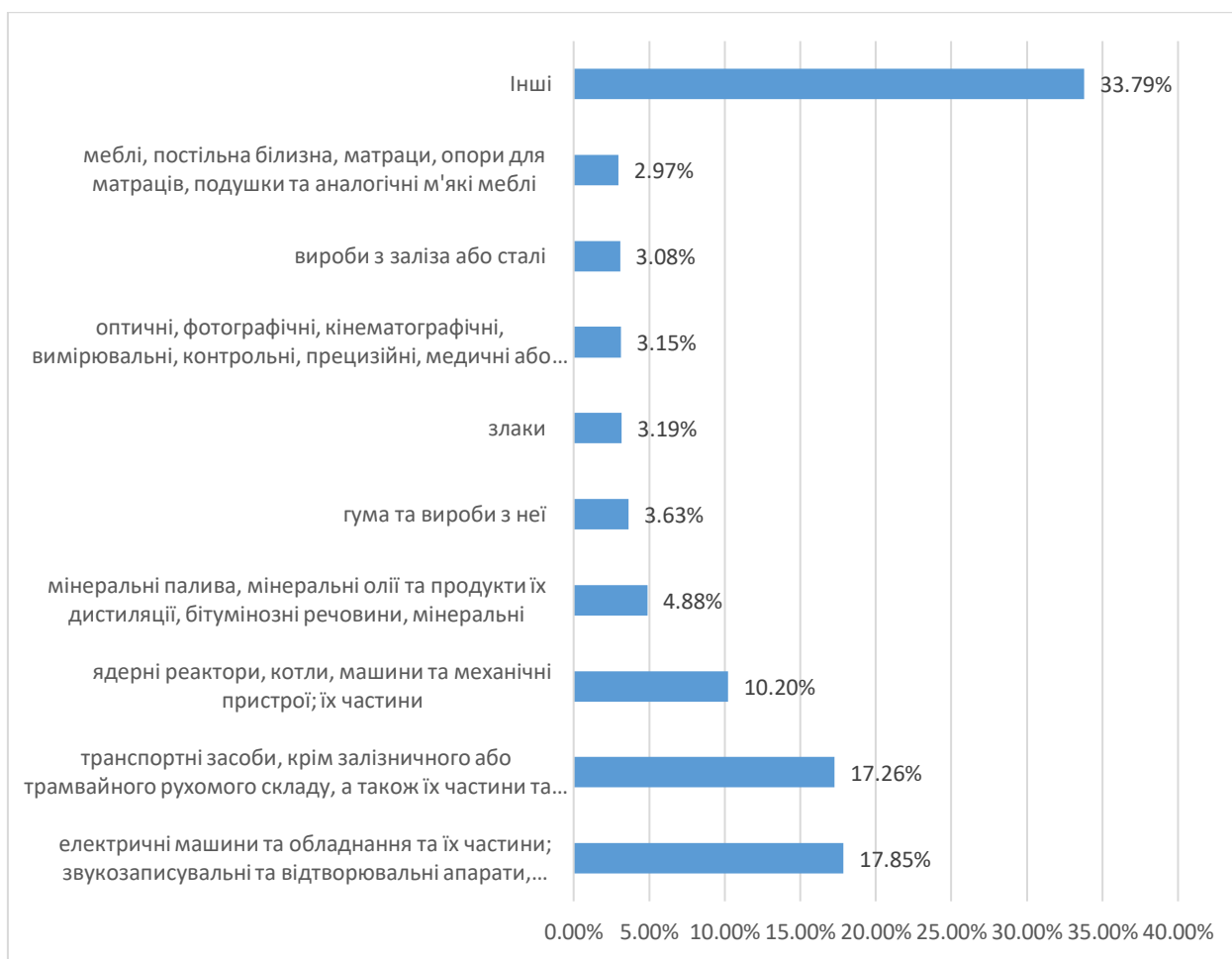

Рис. 2.5. Частка товарної структури експорту товарів Румунії у 2024 році., у %

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

Товарна структура експорту Румунії відображає орієнтацію країни на промислове виробництво та переробну індустрію. Географічна та товарна структура експорту товарів Румунії свідчить про глибоку інтеграцію Румунії в європейські виробничі ланцюги та переважання продукції з середнім і високим рівнем доданої вартості.

У таблиці 2.5. представимо географічну структуру обсягу імпорту товарів Румунії у 2015-2024 рр.

Таблиця 2.5

Географічна структура обсягу імпорту товарів Румунії у 2015-2024 рр., млн дол. США

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
--------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Німеччина	13,84	15,29	17,12	20,02	19,5	19,17	23,47	23,60	25,58	25,46
Італія	7,61	7,66	8,58	9,19	8,83	8,23	10,36	10,88	11,43	11,32
Угорщина	5,55	5,60	6,37	6,71	6,80	6,74	7,99	8,65	8,5	9,05
Республіка Польща	3,38	3,83	4,65	5,43	5,77	5,67	7,27	7,87	8,24	8,66
Китай	3,20	3,81	4,25	5,21	5,09	5,74	6,37	6,81	7,3	8,5
Туреччина	2,53	2,83	3,38	4,26	4,32	3,99	5,75	7,40	6,88	7,7
Болгарія	2,06	2,32	2,44	2,71	2,84	2,86	4,95	9,36	6,14	6,07
Нідерланди	2,79	3,06	3,43	3,79	3,81	3,5	4,61	5,32	5,66	5,87
Франція	3,	4,13	4,520	4,99	4,74	4,25	4,9	5,15	5,64	5,74
Австрія	2,6	2,66	2,84	3,21	3,01	2,93	3,7	4,22	4,61	4,22
Іспанія	1,78	2,03	2,3	2,6	2,7	2,28	2,92	3,38	3,7	4,1
Чеська Республіка	1,99	2,1	2,46	2,8	2,93	2,8	3,32	3,56	3,92	3,92

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

Об'єм імпорту товарів Румунії значно перевищує обсяг експорту країни. Імпорт товарів Румунії характеризується стабільним зростанням обсягів упродовж останнього десятиліття, що відображає розвиток внутрішнього ринку та активну інтеграцію країни у світову економіку. Із зростанням доходів населення та інвестиційної активності підприємств підвищується попит на енергоносії, промислове обладнання, транспортні засоби, електроніку та споживчі товари. Основними торговельними партнерами за імпортом Румунії є країни Європейського Союзу, найбільша частка зовнішньої торгівлі в цілому саме припадає на ці країни.

На рис. 2.6 представимо частку країн у географічній структурі імпорту товарів Румунії у 2024 р..

Головними торговельними партнерами Румунії за імпортом є лідирують Німеччина (18,7%), Італія (8,3%), Угорщина (6,6%), Республіка Польща (6,3%), Китай (6,2%), Туреччина (5,6%), Болгарія (4,5%), Нідерланди (4,3%), Франція (4,2%), Австрія (3,1%) та інші [26,27,39].

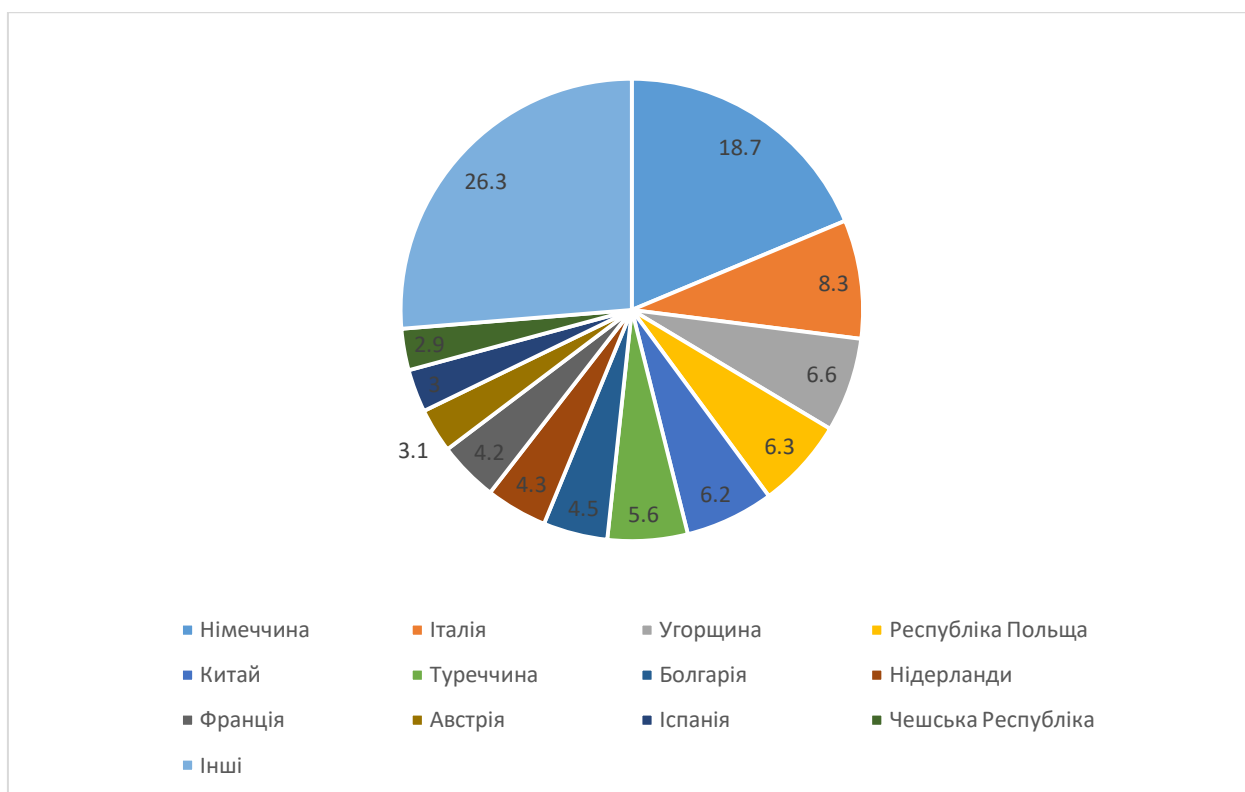

Рис. 2.6. Частка країн у географічній структурі імпорту товарів Румунії у 2024 р., у %

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

Особливо помітне збільшення імпорту спостерігалось у 2021-2024 рр., коли Румунія нарощувала закупівлі технологічного обладнання та енергетичних ресурсів для підтримки економічного відновлення після пандемії COVID-19 та в умовах енергетичної нестабільності в Європі.

Зростання імпорту Румунії характеризується з одного боку, тим, що воно стимулює модернізацію виробничої бази та покращує технологічний рівень економіки, а з іншого - спричиняє поглиблення дефіциту торговельного балансу і посилює залежність країни від зовнішніх поставачань. Тому для Румунії важливим завданням є підвищення експортного потенціалу та розвиток власного виробництва високотехнологічних товарів, що дозволить збалансувати динаміку зовнішньої торгівлі.

Представивши географічну структуру імпорту товарів Румунії доцільно проаналізувати основні статті імпорту товарів. (див. рис. 2.7)

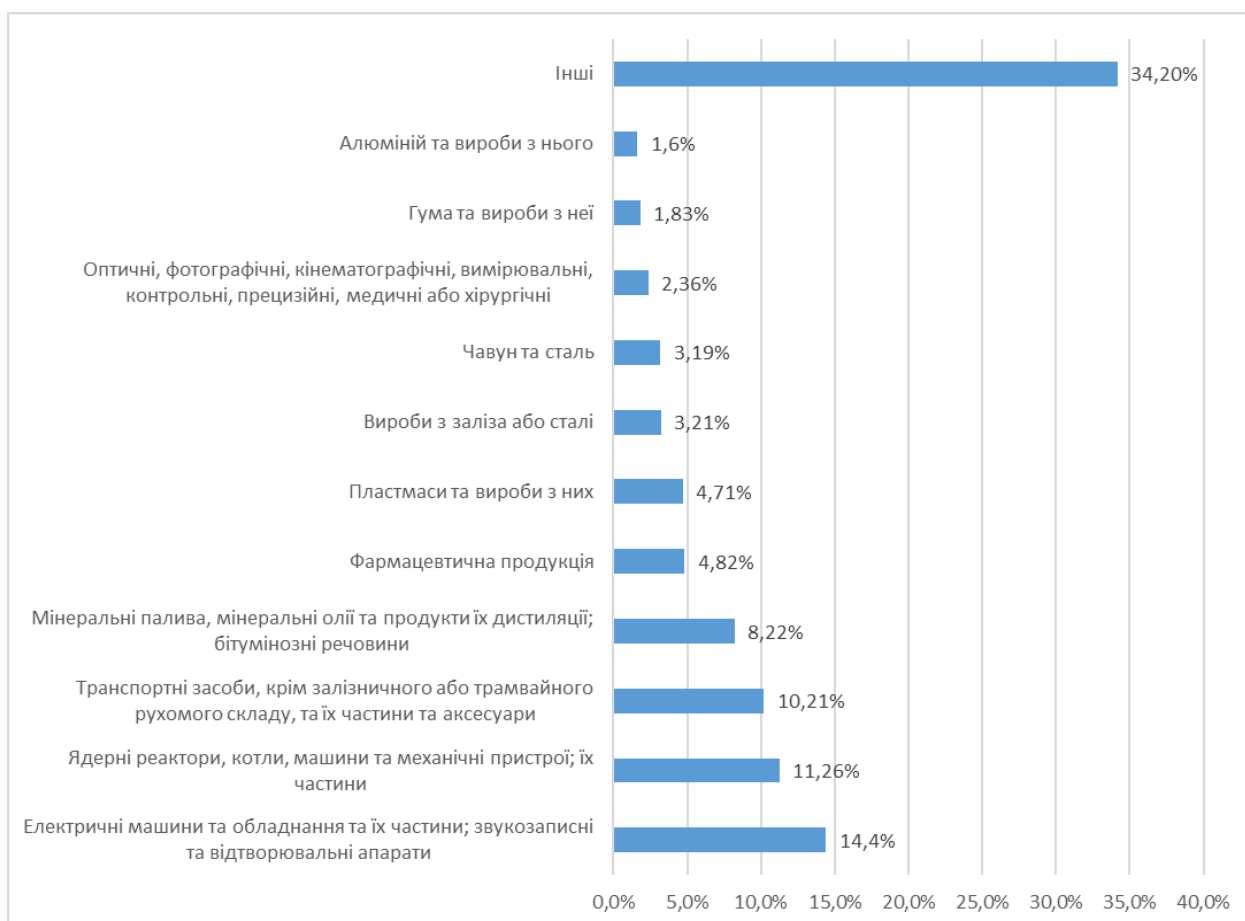

Рис. 2.7. Частка товарної структури імпорту товарів Румунії у 2024 році., у %

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39]

На рисунку представлено структуру імпорту товарів Румунії у відсотках від загального обсягу за даними 2024 року. Найбільшу частку займають електричні машини та обладнання, їх частини - 14,4%. Це свідчить про значну залежність Румунії від імпорту технологічної продукції. Другу позицію в імпорті товарів посідають ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої – 11,26%, які використовуються у промисловому виробництві. Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного транспорту складають 10,21%, що відображає потребу внутрішнього ринку в автомобілях і комплектуючих. Помітну частку становлять також мінеральні палива, мінеральні олії та продукти їх дистиляції – 8,22%, що підкреслює енергетичну залежність країн. До важливих імпортних позицій належать фармацевтична

продукція – 4,82%, пластмаси та вироби з них - 4,7%. Менші частки припадають на металургійну продукцію, а саме вироби з заліза або сталі – 3,21%, чавун і сталь – 3,19%, оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні тощо – 2,36%, гума та вироби з неї – 1,83%, алюміній – 1,6% та інші – 34,2% [26,27,39].

Імпортна структура Румунії характеризується переважанням машин, обладнання та транспортних засобів, що зумовлено активним розвитком промисловості та високою потребою в сучасних технологіях. Водночас значна частка енергетичних ресурсів і фармацевтики свідчить про залежність від імпорту критично важливих товарів.

Зовнішня торгівля послугами Румунії посідає важливе місце у структурі її міжнародних економічних відносин і демонструє стійку тенденцію до зростання. Розглянемо динаміку зовнішньої торгівлі послугами Румунії у 2015-2024 роках у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Зовнішня торгівля послугами Румунії у 2015-2024 рр., млн дол. США

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт	19,05	20,89	24,55	28,09	30,29	27,14	32,99	38,02	42,92	42,93
Імпорт	11,49	12,17	15,31	18,22	20,6	16,35	21,84	24,73	28,53	30,65

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,40]

Згідно з даними Світового банку протягом десяти років відзначалось зростання експорту послуг Румунії стабільними темпами. Починаючи з 2015 року показник дорівнював 19,05 млн дол. США, до 2020 року відзначалось збільшення обсягу експорту послуг на 37,1%. Обсяг експорту послуг Румунії у 2020 році знизився і склав 27,14 млн дол. США. Вже у 2021 році показник обсягу експорту послуг дорівнював 32,99 млн дол. США. У 2024 році обсяг експорту послуг досяг найвищого показника за останні десять років і склав 42,93 млн дол. США [26,27,40].

Упродовж останнього десятиліття обсяги імпорту послуг збільшувалися з 11,49 млн дол. США у 2015 році до 20,6 млн дол. США у 2019 р. Значне зниження обсягу імпорту послуг Румунії відбулось саме у 2020 році, у зв'язку з пандемією COVID 19 і показник дорівнював 16,35 млн дол. США. Вже у 2021 році відзначились позитивні зміни в обсязі імпорту послуг і до 2024 року відбулось збільшення на 28,7% [26,27,40].

Згідно з даними Світового банку щодо показників розвитку, складених з офіційно визнаних джерел, обсяг торгівлі послугами (% від ВВП) у Румунії у 2024 році становив 19,22% [40].

На рис. 2.8 представимо графічно динаміку зовнішньої торгівлі Румунії у 2015-2024 рр.

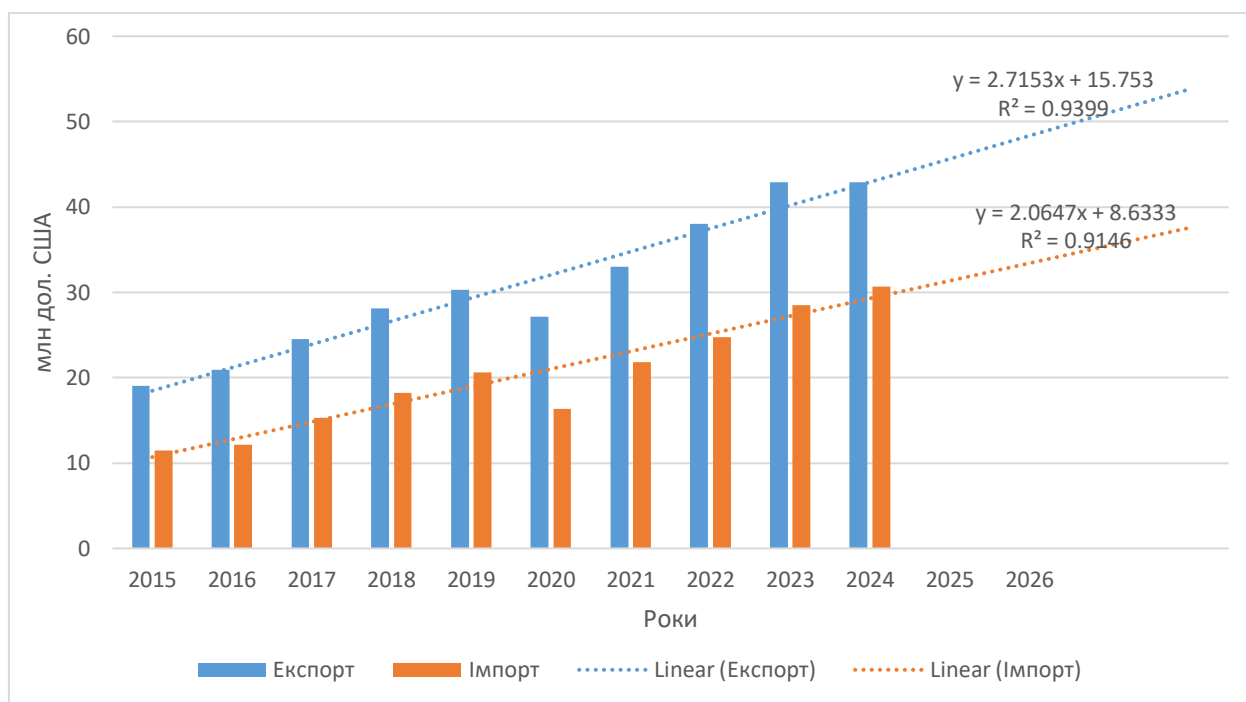

Рис. 2.8. Динаміка зовнішньої торгівлі Румунії у 2015-2024 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором [26,27,40]

За представленою динамікою показників експорту та імпорту послуг Румунії було побудовано тренд-аналіз. За даними проведення тренд-аналізу прогнозується, що до 2026 року показники експорту та імпорту послуг будуть зростати коефіцієнт апроксимації моделей дорівнює 93% та 91 %.

У таблиці 2.7 представимо показники динаміки зовнішньої торгівлі товарами та послугами у 2015-2024 рр.

Таблиця 2.7

Показники динаміки зовнішньої торгівлі товарами та послугами у 2015-2024 рр., млн дол. США

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт	79,65	84,47	95,17	108,16	107,58	98,18	121,37	134,84	143,56	142,9
Імпорт	81,34	86,77	100,62	116,09	117,24	108,4	138,24	160,42	160,49	167,16
Товарообіг	160,99	171,24	195,79	224,25	224,74	206,5	259,54	295,26	304,05	310,06
Сальдо торговельного балансу	-1,69	-2,3	-5,45	-7,93	-9,66	-10,22	-16,87	-25,62	-16,93	-24,26

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39,40]

За наведеними даними експорт товарів та послуг Румунії у 2015 році склав 79,65 млн дол. США, протягом десяти років можна відслідкувати збільшення обсягу експорту до 2023 року. Динаміка імпорту послуг Румунії демонструє позитивну динаміку, обсяг імпорту товарів та послуг у 2024 році склав 167,16 млн дол. США. Зниження всіх показників зовнішньої торгівлі відбулося у 2020 році і пов'язано зі світовою пандемією COVID 19 [26,27,39,40].

Сальдо торговельного балансу Румунії протягом всього десятирічного періоду має від'ємне значення, що свідчить про переважання імпорту товарів та послуг над експортом.

Географічна структура торгівлі послугами Румунії відображає її тісну інтеграцію в економічний простір Європейського Союзу. Основними торговельними партнерами Румунії у сфері послуг є держави ЄС, на які припадає понад дві третини загального обсягу експорту та імпорту послуг.

Графічно на рисунку 2.9 представимо географічну структуру експорту послуг Румунії у 2024 році. Найбільшими партнерами Румунії виступають Німеччина – 8,12 млн дол. США, Нідерланди – 3,45 млн дол. США, США – 3,44 млн дол. США, Франція, - 3,3 млн дол. США, Сполучене Королівство – 3,27 млн дол. США, Італія - 3,06 млн дол. США, що пояснюється високим

рівнем економічної взаємозалежності та участю Румунії у внутрішньому європейському ринку.

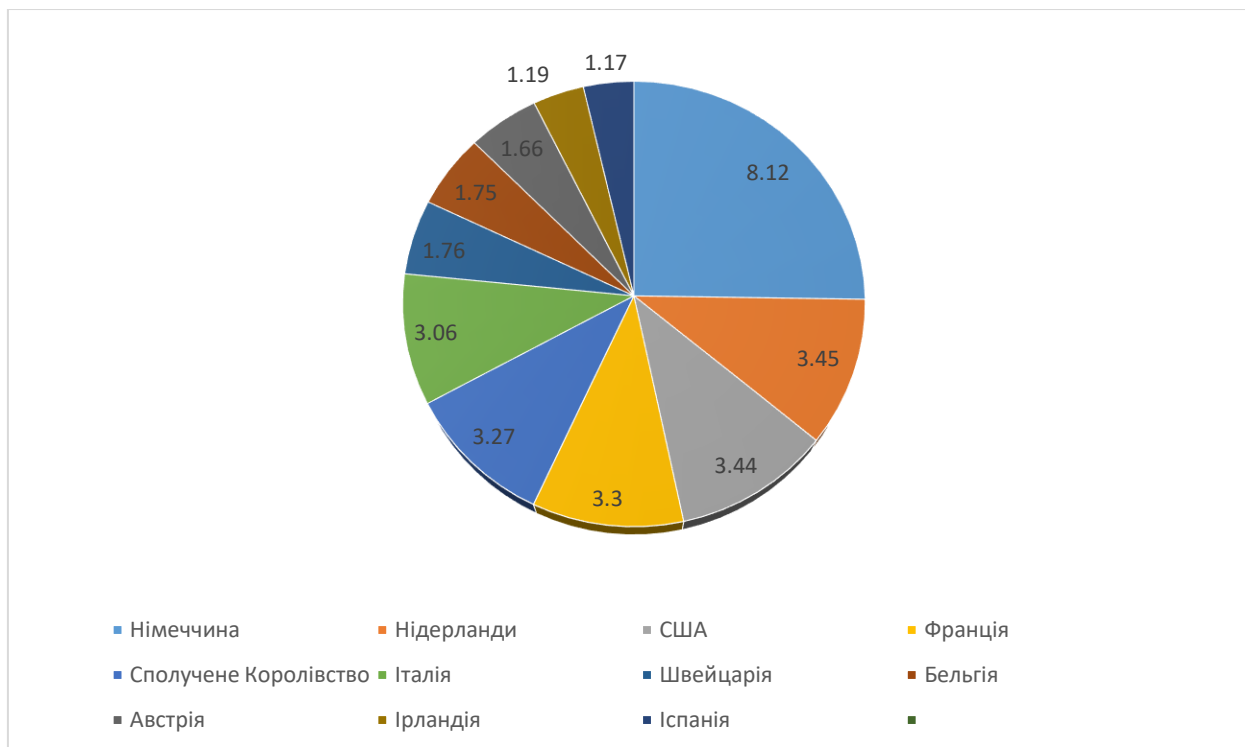

Рис. 2.9. Географічна структура експорту послуг Румунії у 2024 році, млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39,40]

Основними статтями експорту послуг у 2024 році були телекомунікаційні та комп'ютерні послуги – 25,63%, транспортні послуги – 23,56%, інші бізнес послуги – 23,25%, подорожі – 13,4%, виробничі послуги з використанням фізичних ресурсів, що належать іншим особам – 7,41%, будівництво – 3,01%, послуги з технічного обслуговування та ремонту, не віднесені до інших категорій – 1,44%, фінансові послуги – 1,13%, особисті, культурні та рекреаційні послуги – 0,47% та інші [26,27,39,40].

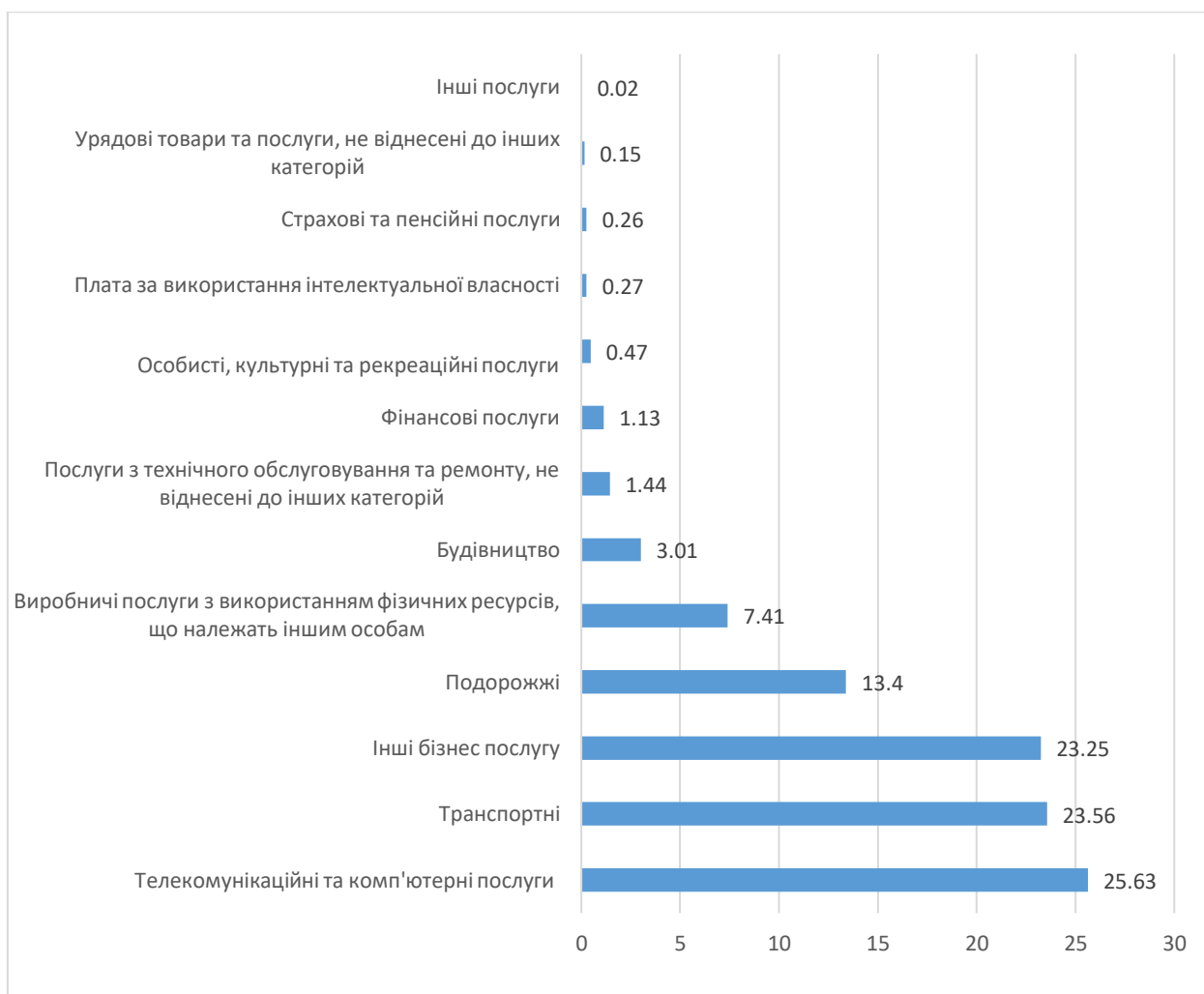

Рис. 2.10. Товарна структура експорту послуг Румунії у 2024 році, у %.
Джерело: складено автором за матеріалом [26,27]

Головними торговельними партнерами з імпорту послуг Румунії є Німеччина 5,04 млн дол. США, Нідерланди – 2,21 млн дол. США, Сполучене Королівство – 1,99 млн дол. США, Італія – 1,9 млн дол. США, Ірландія – 1,89 млн дол. США, Франція – 1,87 млн дол. США, Австрія – 1,31 млн дол. США, США – 1,1 млн дол. США, Іспанія – 1,05 млн дол. США, Болгарія – 1,01 млн дол. США тощо [26,27].

На рис. 2.11 представимо географічну структуру імпорту послуг Румунії у 2024 році.

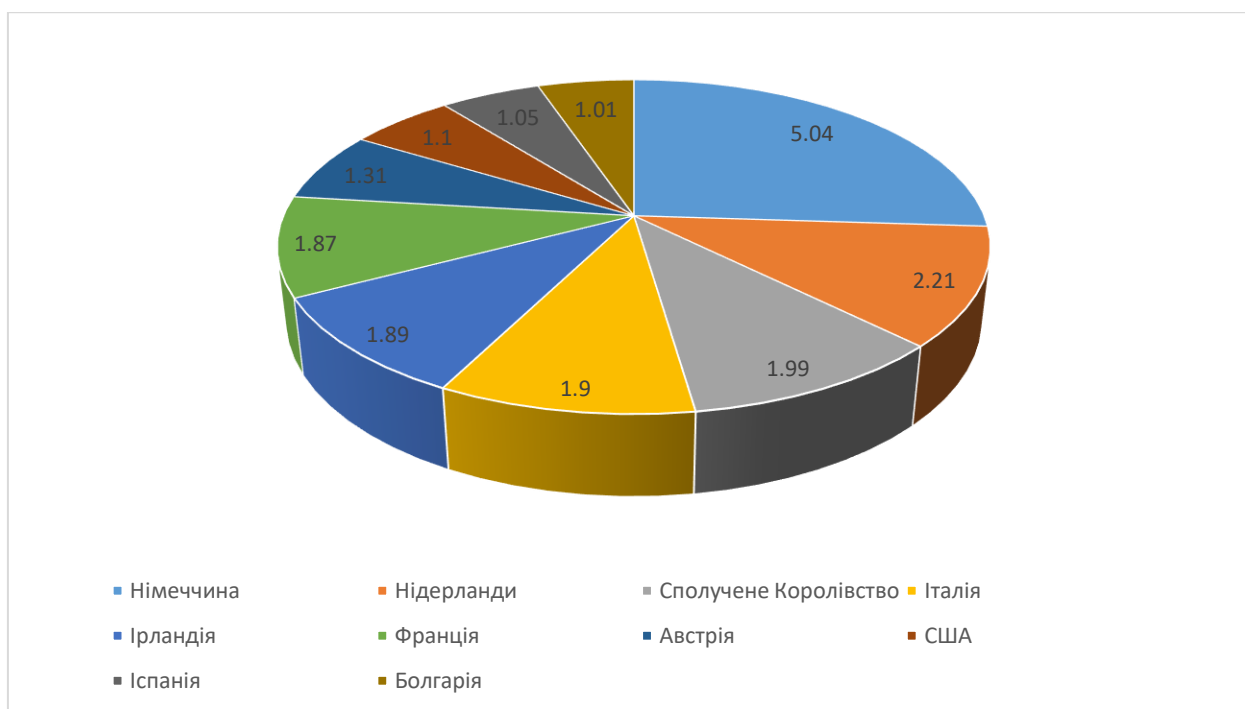

Рис. 2.11. Географічна структура імпорту послуг Румунії у 2024 році, млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39,40]

У структурі імпорту послуг домінують поставки з розвинених європейських економік, що забезпечують Румунію фінансовими, страховими, транспортними та інженерними послугами. Така географічна орієнтація свідчить про тісну інтеграцію Румунії в економічні процеси Європи та про її поступове зміцнення як регіонального центру експорту послуг у сфері ІТ та бізнес-процесів.

На рис. 2.12 наведемо товарну структуру імпорту послуг Румунії у 2024 році. Переважна частина у товарній структурі імпорту Румунії припадає на подорожі – 34,3%, інші бізнес-послуги – 24,12%, транспортні послуги – 16,78%, телекомунікаційні та комп’ютерні послуги – 14,13%, плата за використання інтелектуальної власності, не віднесена до інших категорій – 3,92%, фінансові послуги – 1,92%, страхові та пенсійні послуги – 1,46 % тощо.

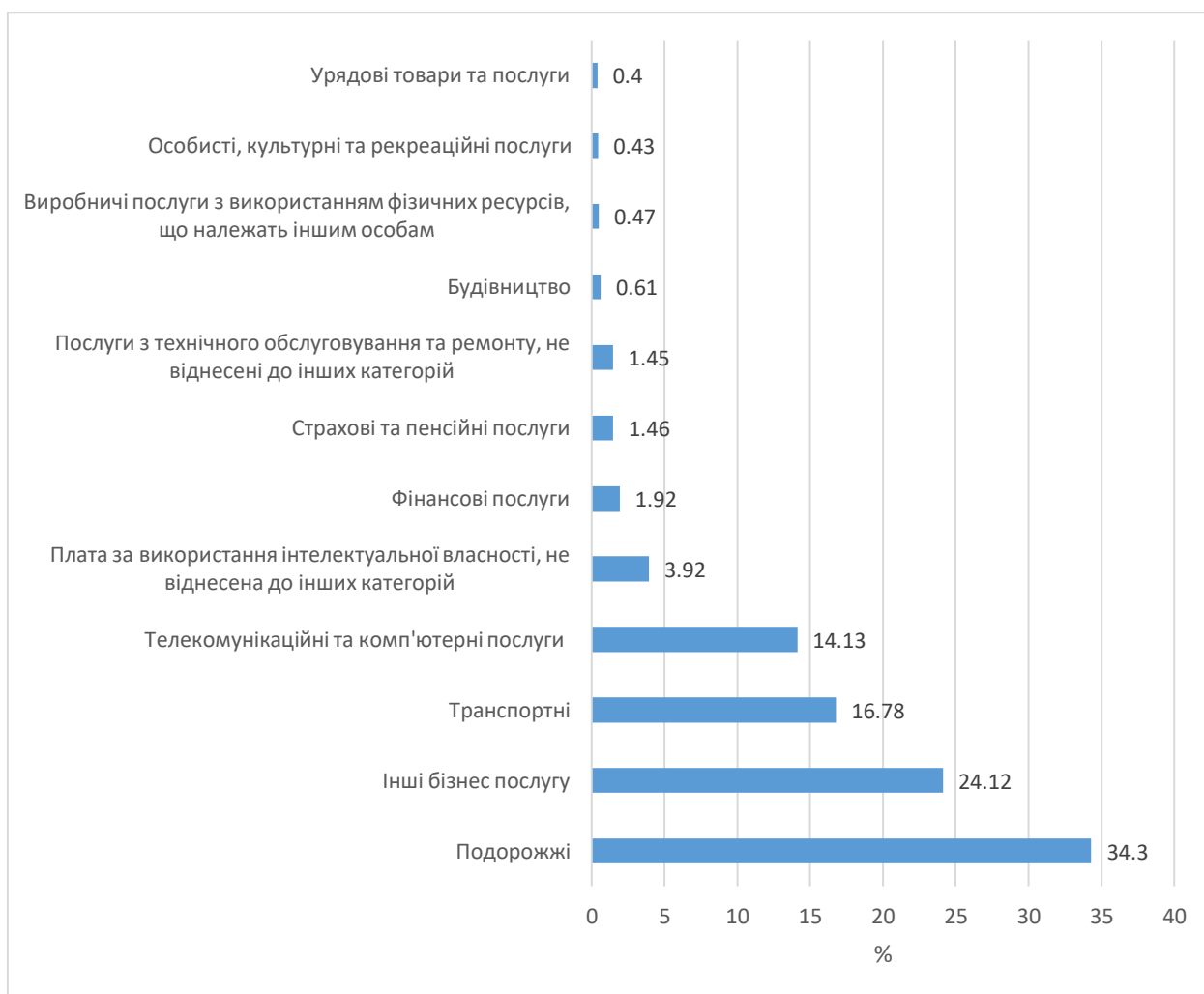

Рис. 2.12. Товарна структура імпорту послуг Румунії у 2024 році., %
Джерело: складено автором за матеріалом [26,27,39,40]

Зовнішня торгівля Румунії відіграє важливу роль у розвитку економіки країни, сприяючи інтеграції країни у світову економічну систему. Позитивним аспектом є поступове зростання частки послуг у зовнішній торгівлі, що свідчить про диверсифікацію економіки. Водночас викликами залишаються залежність від імпорту енергоносіїв, зовнішньоторговельний дефіцит та необхідність підвищення конкурентоспроможності національної продукції. Географічне розширення і подальша торговельна співпраця Румунії з країнами ЄС та світу відкриває нові можливості для країни у сучасному світі.

2.3. Сучасний стан двосторонніх торговельних відносин Румунії та України

Двосторонні торговельні відносини між Румунією та Україною почали різко зростати особливо після повномасштабного вторгнення росії до України.

Експорт України значно зріс як у фізичному, так і у фінансовому вираженні, значною мірою за рахунок сировини, такої як сільськогосподарська продукція. Експорт Румунії до України також зріс, хоча й меншими темпами, зокрема серед ключових товарів – перероблена нафта, газ та автомобілі. Обидві країни зосереджені на подальшій інтеграції та розвитку інфраструктури для підтримки цього зростання, включаючи розширення експортних потужностей через Румунію та залучення інвестицій для спільних оборонних проектів.

У таблиці 2.8 динаміку зовнішньої торгівлі Румунії та України у 2015-2024 рр.

Таблиця 2.8

Динаміка зовнішньої торгівлі Румунії та України у 2015-2024 рр.,

млн дол. США

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт	363,87	466,36	569,61	650,47	750,62	728,35	918,01	2687,99	3603,75	2029,29
Імпорт	668,22	835,2	982,67	1065,82	1111,34	1107,27	1685,2	2364,6	1660,39	1329,1
Товарообіг	1032,09	1301,56	1552,28	1716,29	1861,96	1835,62	2603,21	5052,59	5264,14	3358,39
Сальдо торговельного балансу	-304,3	-368,84	-413,06	-415,35	-360,72	-378,92	-767,19	323,39	1943,36	700,19

*дані за 2024 рік вказані тільки з урахуванням експорту та імпорту товарів

Джерело: складено автором за матеріалом [27,41-43]

Згідно з даними за десять років можна побачити значні зміни у двосторонніх торговельних відносинах Румунії та України. З 2015 року експорт товарів та послуг зростав помірними темпами склав 363,87 млн дол. США. Протягом шістьох років експорт товарів та послуг збільшився на 60,3%.

Протягом 2022-2023 років експорт товарів та послуг Румунії активно зріс до показника 2029,29 млн дол. США. За даними 2024 року експорт товарів зменшився до показника 2029,29 млн дол. США [27,42-44].

Щодо імпорту товарів та послуг у 2015 році обсяг склав 668,22 млн дол. США. Зростання імпорту українських товарів та послуг до Румунії до 2023 року продовжувалось і показник дорівнював 1660,39 млн дол. США. У 2020 році було зниження обсягу експорту та імпорту причиною цього слугувала світова пандемія COVID 19. Зростання імпорту товарів та послуг продовжилось у 2021 року з 1685,2 млн дол. США збільшилось у 2023 році на 1,47%. Згідно з даними Світового банку обсяг імпорту товарів Румунії у 2024 році склав 1329,1 млн дол. США [27,42-44].

Сальдо торговельного балансу зовнішньої торгівлі між Румунією та Україною за досліджуваний період з 2015 по 2021 рік мало від'ємне значення, у 2021 році показник дорівнював -767,19 млн дол. США. З 2022 року по 2024 рік сальдо торговельного балансу відповідає позитивному значенню.

За підсумками 2024 року торговельно-економічні відносини між Україною та Румунією зазнали певних змін. Спостерігалось суттєве скорочення експорту українських товарів до Румунії, що пов'язано насамперед із відновленням роботи глибоководних портів України в Чорному морі та, відповідно, зменшенням транзиту через румунську територію. Водночас імпорт паливно-енергетичних ресурсів, зокрема нафтопродуктів, із Румунії до України демонстрував стійку тенденцію до зростання. Це свідчить про адаптацію торговельних потоків до нових логістичних умов та про збереження стратегічного значення Румунії як партнера України у сфері енергетичного співробітництва [44].

На рис. 2.13 представимо динаміку зовнішньої торгівлі Румунії та України у 2015-2023 рр..

Під час війни Румунія стала найважливішим логістичним центром для українського експорту зерна та продукції з чорної металургії, що також сприяло різкому збільшенню експортно-імпортних операцій між нашими

країнами. Порівняно з довоєнним рівнем, імпорт румунських товарів збільшився у 2,2 рази, а український експорт – у 3,4 рази [46].

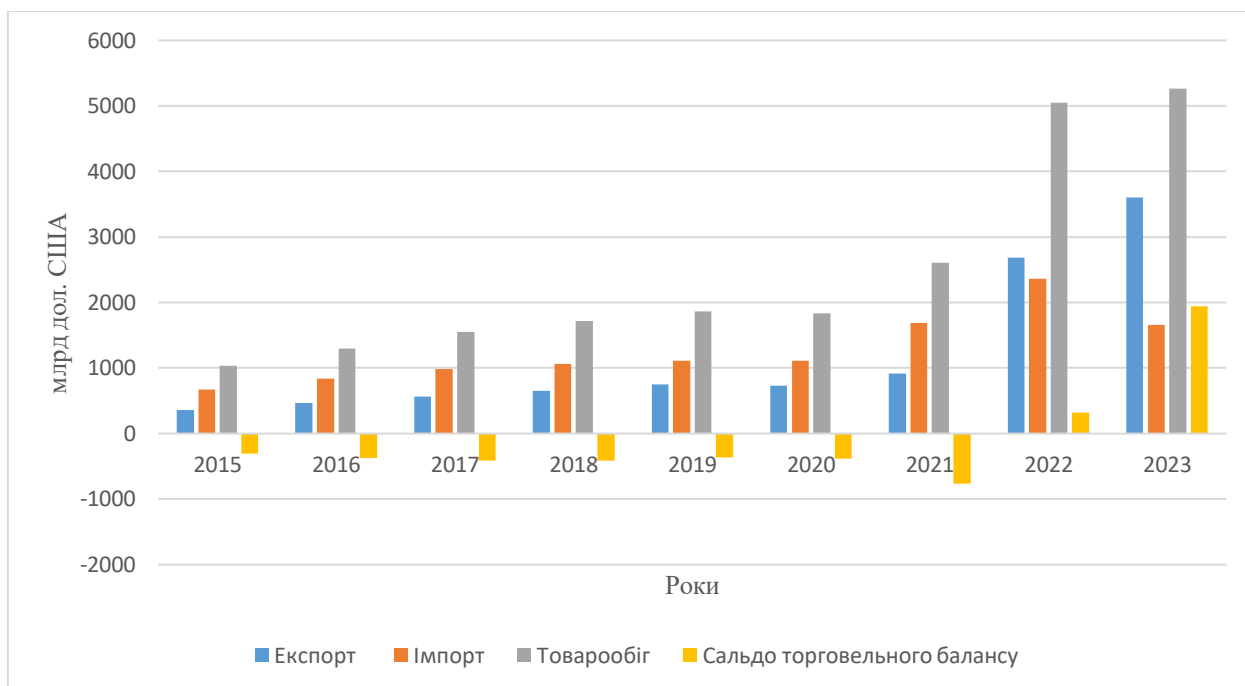

Рис. 2.13. Динаміка зовнішньої торгівлі Румунії та України у 2015-2023 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалом [27,42-44]

Порівняно з довоєнним рівнем, імпорт румунських товарів збільшився у 2,2 рази, а український експорт – у 3,4 рази. Наша країна збільшила поставки до Румунії переважно за рахунок сільськогосподарської продукції. Водночас експорт української продукції з чорної металургії до Румунії зменшився на 30,6% – до 327,7 мільйонів доларів. Незважаючи на це, Румунія є важливим ринком збуту для української чорної металургії, куди у 2023 році було експортовано 7,6% від загального обсягу у фізичному вираженні.

На рис. 2.14 представимо товарну структуру експорту товарів з Румунії в Україну у 2024 р. Експорт товарів з Румунії до України має диверсифікований характер і представлений переважно продукцією промислового та енергетичного секторів. Основними статтями експорту Румунії в Україну у 2024 році були: зброя та боєприпаси; їх частини та аксесуари – 715,89 млн дол. США, мінеральні палива, мінеральні олії та продукти їх дистиляції,

бітумінозні речовини склали 551,25 млн дол. США, транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, а також їх частини та аксесуари – 104,43 млн дол. США. Протягом декількох років у товарній структурі експорту Румунії переважають також електричні машини та обладнання, їх частини, звукозаписувальні та відтворювальні апарати, телевізійні – 80,0 млн дол. США, ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої, їх частини – 70,52 млн дол. США, пластмаси та вироби з них – 52,3 млн дол. США тощо.

Рис. 2.14. Товарна структура експорту товарів з Румунії в Україну у 2024 р., млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалом [27,42,46]

Поступове розширення асортименту експорту з Румунії до України відображає зростання взаємозалежності ринків і орієнтацію на зміцнення економічних зв'язків у межах європейського регіону.

На рис. 2.15 розглянемо товарну структуру імпорту товарів з України до Румунії у 2024 році. Імпорт товарів з України до Румунії має переважно сировинний характер і базується на поставках продукції аграрного та промислового секторів.

Рис. 2.15. Товарна структура імпорту товарів Румунії з України у 2024 році, млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалом [27,42,46]

Провідні позиції у товарній структурі імпорту товарів з України до Румунії у 2024 році займають: залізо та сталь – 178,09 млн дол. США, деревина та вироби з деревини, деревне вугілля – 147,23 млн дол. США, зброя та боєприпаси, їх частини та аксесуари – 101,52 млн дол. США, електричні машини та обладнання та їх частини; звукозаписувальні та відтворювальні апарати, телевізійні – 63,98 млн дол. США, сіль, сірка, земля та камінь, штукатурні матеріали, вапно та цемент – 58,49 млн дол. США, олійне насіння та олійні плоди, різні зернові культури, насіння та плоди, промислові або

лікарські – 56,03 млн дол. США, вироби з заліза або сталі – 52,25 млн дол. США тощо. Ці товари відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчих потреб румунського ринку та розвитку його харчової промисловості [19,34,38].

Проаналізувавши сучасний стан двосторонньої торгівлі між Румунією та Україною це дозволило визначити основні напрями торговельної співпраці. За допомогою SWOT-аналізу визначимо сильні та слабкі сторони, можливості та загрози двосторонніх торговельних відносин Румунії та України (таблиця 2.9)

Таблиця 2.9

SWOT-матриця

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Географічна близькість і спільний кордон, що сприяє розвитку логістики та транскордонній торгівлі. - Наявність взаємодоповнюваних галузей економіки (аграрний сектор України – переробна промисловість Румунії). - Активна співпраця в межах ЄС, зокрема через підтримку України Румунією у торговельній інтеграції. - Потенціал енергетичного партнерства - імпорт паливно-енергетичних ресурсів із Румунії. 	<ul style="list-style-type: none"> - Нерозвинена прикордонна інфраструктура та пропускна спроможність пунктів перетину. - Залежність від зовнішніх логістичних маршрутів і портової інфраструктури. - Невисокий рівень диверсифікації структури експорту та імпорту. - Наявність торговельного дисбалансу (перевага імпорту над експортом з України)
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Розширення транспортно-логістичних маршрутів через Дунай і Чорне море. - Інтеграція України до ринків ЄС і використання досвіду Румунії як країни-члена ЄС. - Розвиток спільних індустріальних та логістичних хабів у прикордонних регіонах. - Збільшення частки торгівлі послугами, ІТ-сектором та зеленою енергетикою. 	<ul style="list-style-type: none"> - Зовнішньополітична нестабільність у регіоні, що впливає на транзит і безпеку поставок. - Коливання цін на енергоносії та сільськогосподарську продукцію. - Конкуренція з іншими постачальниками товарів на румунському ринку. - Інфраструктурні обмеження та бюрократичні бар'єри в митному регулюванні.

Складено автором за матеріалом [44,47,48,49]

Сильними сторонами двосторонніх торговельних відносин Румунії та України є:

Географічна близькість і спільний кордон, що сприяє розвитку логістики та транскордонній торгівлі. Україна та Румунія мають спільний сухопутний та річковий кордон, що створює вигідні умови для розвитку транспортно-логістичних маршрутів, торгівлі товарами і послугами, а також прикордонного співробітництва. Наявність виходу до Чорного моря та річки Дунай забезпечує країнам доступ до міжнародних торговельних шляхів і портової інфраструктури, що підвищує конкурентоспроможність у сфері транзиту. Географічна близькість також сприяє зменшенню витрат на транспортування, розвитку спільних індустріальних зон та формуванню регіональних економічних кластерів.

Взаємодоповнюваність галузей економіки. Україна є важливим постачальником аграрної сировини та металів, тоді як Румунія - джерелом паливно-енергетичних ресурсів, машинобудівної та хімічної продукції. Така структура створює можливості для розвитку виробничої кооперації.

Підтримка України з боку Румунії в європейській інтеграції. Румунія, як країна-член ЄС, сприяє розширенню торговельно-економічних відносин України з європейським ринком і виступає логістичним посередником для українських товарів [44,47,48,49].

Слабкими сторонами торговельної співпраці Румунії та України зазначимо:

Нерозвинена прикордонна інфраструктура. Обмежена пропускна спроможність пунктів перетину та недостатній рівень модернізації транспортних шляхів знижують ефективність торговельних потоків між країнами.

Залежність від зовнішніх логістичних маршрутів. Більшість перевезень здійснюється через морські порти, що робить торгівлю вразливою до змін у геополітичній та безпековій ситуації.

Невисока диверсифікація експорту та імпорту. Економічні відносини між країнами зосереджені переважно на сировинних товарах і енергоносіях, що зменшує потенціал зростання торгівлі готовою продукцією.

Це означає, що Україна імпортує з Румунії більше товарів, ніж експортує туди, тобто баланс зовнішньої торгівлі між країнами є негативним для України. Це може свідчити про певну залежність українського ринку від імпорту румунських товарів, особливо енергоносіїв, і водночас - про недостатню диверсифікацію українського експорту.

Можливостями двосторонніх торговельних відносин Румунії та України є :

Розвиток транспортних і логістичних коридорів. Дунайський водний шлях, порти Чорного моря та автомобільні маршрути можуть стати основою для створення спільних логістичних центрів і хабів.

Поглиблення інтеграції України до ринків ЄС. Досвід Румунії як країни-члена ЄС є цінним для адаптації українського законодавства, стандартів і процедур до європейських вимог.

Розвиток спільних індустріальних та енергетичних проєктів. Створення виробничих кластерів у прикордонних регіонах і розвиток спільних енергетичних програм можуть сприяти економічному зростанню обох держав.

Збільшення торгівлі послугами та ІТ-сектором. Зростання цифрової економіки відкриває нові можливості для кооперації у сфері ІТ, освіти та консалтингу [44,47,48,49].

Основними загрозами для двосторонніх торговельних відносин між Румунією та Україною слід визначити:

Геополітична та безпекова нестабільність. Військові ризики та регіональні конфлікти можуть призвести до порушення логістичних ланцюгів і скорочення товарообігу.

Коливання цін на енергоносії та аграрну продукцію. Цінова волатильність на світових ринках впливає на стабільність торговельних відносин.

Конкуренція з іншими постачальниками. На ринку Румунії Україна стикається з конкуренцією з боку країн ЄС, Туреччини та Китаю, що знижує її частку у торгівлі.

Бюрократичні бар'єри та митні обмеження. Різниця у регуляторних підходах і митних процедурах ускладнює розвиток ефективних торговельних зв'язків [44,47,48,49].

Торговельний дисбаланс між країнами. Торговельні відносини між Румунією та Україною мають значний потенціал розвитку завдяки спільним економічним інтересам, географічній близькості та орієнтації на європейські стандарти співпраці. Основними напрямками зміцнення взаємовигідних зв'язків є модернізація прикордонної інфраструктури, розвиток енергетичного партнерства, підвищення рівня диверсифікації експорту та створення спільних логістичних платформ.

Висновки до другого розділу:

1. Важливим чинником економічного розвитку Румунії стала інтеграція до Європейського Союзу, яка забезпечила доступ до спільного ринку, фінансових фондів ЄС та сприяла модернізації інфраструктури й управлінських практик. Макроекономічні показники економіки Румунії протягом двадцяти років поступово зростали. Успішна динаміка експорту та збільшення прямих іноземних інвестицій сприяють підвищенню конкурентоспроможності. Румунія посідає середні позиції у більшості світових рейтингів, що відображає поступовий, але стабільний характер її соціально-економічного розвитку. За індексом людського розвитку країна демонструє покращення показників освіти, тривалості життя та рівня доходів, що свідчить про позитивну динаміку якості життя населення. У рейтингах економічної свободи та конкурентоспроможності Румунія поступово покращує позиції завдяки реформам у бізнес-середовищі, податковій системі та цифровізації державних послуг.

2. Зовнішня торгівля є ключовим чинником економічного розвитку Румунії. Основними торговельними партнерами Румунії є країни Європейського Союзу, що обумовлено її членством у ЄС та географічною близькістю. Структура експорту формується переважно за рахунок машинобудування, транспортного обладнання, текстильної продукції та продовольчих товарів, тоді як імпорт представлений енергоресурсами, промисловим устаткуванням і високотехнологічною продукцією.

Основу економічного зростання формують сектори послуг, інформаційних технологій, автомобілебудування та сільського господарства, однак надмірна орієнтація на імпорт енергоносіїв і споживчий попит створює ризики макроекономічної нестабільності.

3. Торговельне співробітництво між Румунією та Україною має позитивну динаміку, що зумовлено як географічною близькістю, так і спільними інтересами у сфері транспорту, енергетики та агропромислового комплексу. Після 2022 року двостороння торгівля зазнала структурних змін, зокрема, збільшення обсягів українського експорту через румунські порти та розвиток логістичних маршрутів через Дунай і Чорне море. Румунія стала важливим торговельно-транзитним партнером України, особливо у сфері експорту зернових, нафтопродуктів та металів, що посилює її роль у забезпеченні продовольчої безпеки Європи. Подальший розвиток відносин між країнами потребує поглиблення інтеграції транспортних мереж, спрощення торговельних процедур і розширення співпраці у сфері енергетики, ІТ та екологічних проєктах.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН РУМУНІЇ

3.1. Кореляційно-регресійне моделювання ефективності зовнішньої торгівлі Румунії

Під час написання кваліфікаційної роботи магістра у другому розділі було детально проаналізовано зовнішньоторговельні відносини Румунії, макроекономічні показники Румунії, розглянуто динаміку обсягу зовнішньої торгівлі товарами та послугами, географічну структуру зовнішньої торгівлі та товарну структуру. На основі проведеного аналізу можемо провести моделювання за допомогою кореляційно-регресійної моделі та оцінити вплив зовнішньої торгівлі Румунії на економіку Румунії. Всі розрахунки будуть проводитись за допомогою програми MS Excel.

Для проведення дослідження визначимо взаємозалежність між обсягом експорту товарів та послуг Румунії та макроекономічних показників. Для того щоб визначити взаємозалежність обираємо чотири показника, а саме:

Y – обсяг експорту товарів та послуг (млн дол. США)

X_1 – обсяг ВВП (млрд дол. США)

X_2 – ВВП на душу населення (дол. США)

X_3 - Рівень інфляції (%)

Будування кореляційно-регресійної моделі будемо робити для Румунії. У таблиці 3.1 представимо статистичні данні для проведення кореляційно-регресійного аналізу.

Таблиця 3.1

Вихідні данні для побудови кореляційно-регресійного аналізу

Рік	Y	X ₁	X ₂	X ₃
2015	79,65	177,89	8977	-0,6
2016	84,47	185,29	9404,5	-1,5
2017	95,17	210,15	10728	1,34
2018	108,16	243,47	12502,3	4,63
2019	107,58	251,7	12992,03	3,83
2020	98,18	252	13082,3	2,65
2021	121,37	286,6	14986,79	5,05
2022	134,84	296,4	15557,88	13,8
2023	143,56	350,8	18404,27	10,4
2024	142,9	382,8	20072,41	5,58

Джерело: складено автором за матеріалами [23-27, 39,40, 49]

На рис. 3.1 наведемо результати кореляційно-регресійного аналізу, отримані за допомогою «Регресії» пакета «Аналіз даних» у MS Excel.

1	Висновок підсумків								
2									
3	Регресійна статистика								
4	Множинний R	0,992060314							
5	R-квадрат	0,984183666							
6	Нормований R-квадрат	0,9762755							
7	Стандартна похибка	3,583530482							
8	Спостереження	10							
9									
10	Дисперсійний аналіз								
11		df	SS	MS	F	Значимість F			
12	Регресія	3	4794,505216	1598,168405	124,4515571	8,60347E-06			
13	Залишок	6	77,05014428	12,84169071					
14	Всього	9	4871,55536						
15									
16		Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижче 95%	Верхнє 95%	Нижче 95,0%	Верхнє 95,0%
17	Y-перетин	29,50794805	15,81823567	1,865438641	0,111380883	-9,19788028	68,21377639	-9,19788028	68,21377639
18	Змінна X 1	1,097430598	1,370994699	0,80046305	0,453961817	-2,257272579	4,452133775	-2,257272579	4,452133775
19	Змінна X 2	-0,015786367	0,025462527	-0,619984299	0,558063928	-0,078090926	0,046518192	-0,078090926	0,046518192
20	Змінна X 3	1,878723335	0,469931545	3,997865973	0,007136307	0,728842267	3,028604403	0,728842267	3,028604403
21									
22									
23									

Рис. 3.1. Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу макроекономічних показників Румунії на обсяг експорту

Джерело: розраховано автором

Множинний $R = 0,99$, R квадрат = $0,98$ (98%) цей показник демонструє високий ступень якості будування моделі. Представимо повне рівняння кореляційно-регресійної моделі яка має наступний вигляд:

$$Y = 29,507 + 1,097X_1 - 0,015X_2 + 1,878X_3$$

Для глибшого аналізу доцільно перевірити отриману модель на наявність мультиколінеарності. З цією метою дані зведено у кореляційну матрицю (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Кореляційна матриця

	Y	X_1	X_2	X_3
Y	1			
X_1	0,963229857	1		
X_2	0,96504635	0,999867247	1	
X_3	0,862624217	0,728122532	0,734883002	1

Розраховано автором

За проведеним кореляційно-регресійним аналізом зростання ВВП призведе до розширення виробництва, збільшення обсягів продукції, у тому числі орієнтованої на зовнішні ринки. Вплив ВВП на душу населення на експорт товарів та послуг Румунії має негативний знак, що може свідчити про таку закономірність, а саме: підвищення рівня добробуту населення на одиницю зменшує експорт у середньому на $0,015$ одиниці, за умови фіксованості інших факторів. Зі збільшенням рівня інфляції на одну одиницю експорт Румунії зростає в середньому на $1,878$ одиниці.

Модель має високу пояснювальну здатність ($R^2 = 98\%$), що свідчить про її надійність. Основними факторами, що визначають динаміку експорту Румунії, є ВВП та рівень інфляції. ВВП на душу населення чинить невеликий, але негативний вплив, що відповідає специфіці внутрішнього споживчого ринку Румунії.

Для того, щоб провести оцінку розвитку та оптимізації зовнішньоторговельних відносин між Румунією та основними торговельними

партнерами треба провести розрахунки коефіцієнту збалансованості зовнішньої торгівлі за формулою (1.3) [20]

Головними показниками для розрахунку збалансованості зовнішньої торгівлі є експорт (Е), імпорт (І), зовнішньоторговельний обіг, сальдо торговельного балансу.

Коефіцієнт збалансованості торгівлі - це індикатор, що відображає різницю між обсягами експорту та імпорту товарів і послуг у певній країні чи регіоні. Він слугує важливим інструментом для оцінювання стану торговельного балансу та аналізу зовнішньоторговельної діяльності держави.

У таблиці 3.3 представимо динаміку зовнішньої торгівлі Румунії з головними торговельними партнерами країни.

Таблиця 3.3

Коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі між Румунією та Німеччиною, Італією, Францією, Угорщиною та Болгарією у 2020-2024 рр., млн дол. США

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Німеччина					
Експорт	21,326	24,141	25,886	28,844	28,74
Імпорт	22,239	27,148	27,724	30,317	30,508
Сальдо торговельного балансу	-0,913	-3,007	-1,838	-1,473	-1,768
Торговельний обіг	43,565	51,289	53,607	59,161	59,248
Коефіцієнт збалансованості торгівлі	-0,02	-0,06	-0,03	-0,02	-0,03
Італія					
Експорт	9,968	12,12	12,423	13,078	12,665
Імпорт	9,079	11,602	12,461	13,142	13,224
Сальдо торговельного балансу	0,889	0,518	-0,038	-0,064	-0,559

Таблиця 3.3

Торговельний обіг	19,047	23,722	24,884	26,22	25,889
Коефіцієнт збалансованості торгівлі	0,05	0,021	-0,001	-0,002	-0,021
Франція					
Експорт	7,088	8,246	8,549	9,602	9,647
Імпорт	5,395	6,521	6,89	7,472	7,615
Сальдо торговельного балансу	1,693	1,725	1,659	2,13	2,032
Торговельний обіг	12,483	14,767	15,439	17,074	17,262
Коефіцієнт збалансованості торгівлі	0,13	0,11	0,1	0,12	0,11
Угорщина					
Експорт	4,138	5,731	7,947	6,57	6,184
Імпорт	7,35	8,712	9,412	9,584	9,959
Сальдо торговельного балансу	-3,212	-2,981	-1,465	-3,014	-3,775
Торговельний обіг	11,488	14,443	17,359	16,154	16,143
Коефіцієнт збалансованості торгівлі	-0,3	-0,2	-0,08	-0,2	-0,2
Болгарія					
Експорт	2,936	3,939	4,27	4,751	5,022
Імпорт	3,291	5,575	10,044	6,927	7,09
Сальдо торговельного балансу	-0,355	-1,636	-5,774	-2,176	-2,068
Торговельний обіг	6,227	9,514	14,314	11,678	12,112
Коефіцієнт збалансованості торгівлі	-0,06	-0,2	-0,4	-0,18	-0,17

Джерело: складено та розраховано автором

За проведеними розрахунками коефіцієнт збалансованості торгівлі між Румунією та Німеччиною протягом 2020-2024 років відзначається порівняльно збалансованим імпортом, коефіцієнт у 2024 році дорівнював -0,03. Імпортні потоки у зовнішній торгівлі Румунії переважають над експортними потоками до Німеччини. Коефіцієнт збалансованості торгівлі між Румунією та Італією у 2024 році дорівнював -0,021, що свідчить про порівняльну збалансованість імпорту.

Зовнішня торгівля між Румунією та Францією за розрахунками коефіцієнту збалансованості торгівлі дорівнює 0,11 у 2024 році, це свідчить про порівняльну збалансованість експорту. Розрахунки коефіцієнту збалансованості торгівлі Румунії з Угорщиною та Болгарією показали коефіцієнти -0,2 та -0,17, що свідчить про порівняльну збалансованість імпорту.

Незбалансованість торгівлі Румунії є значною проблемою для румунської економіки. Для покращення балансу необхідна стратегія, яка стимулюватиме експорт високотехнологічних товарів, зменшуватиме імпортні залежності та сприятиме розвитку внутрішнього виробництва.

3.2. Пріоритетні вектори розвитку зовнішньоторговельних відносин Румунії

Розвиток зовнішньої торгівлі є одним із ключових напрямів економічної стратегії Румунії, оскільки країна активно інтегрується у глобальні виробничі ланцюги та внутрішній ринок Європейського Союзу. Підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності потребує визначення пріоритетних векторів, які забезпечать конкурентоспроможність продукції, зростання експорту та зменшення структурної залежності економіки від імпорту.

В Румунії завдяки покращенню ділового клімату відзначається успіх стартапів. Завдяки політики уряду, що спрямована на покращення бізнес-середовища у Румунії країна досягла значного прогресу у покращенні свого підприємницького середовища. Румунія зробила великий стрибок серед усіх країн Європейського Союзу, окрім Польщі, з точки зору скорочення розриву з найкращими світовими практиками в регулюванні бізнесу. Це особливо важливо для малих та середніх компаній, які складають понад 98% усіх підприємств в ЄС та забезпечують приблизно 66% робочих місць у приватному секторі [52, 53].

На початку 2025 року економічний розвиток Румунії мав позитивну тенденцію, незважаючи на економічні труднощі та постійну невизначеність. Будівництво, сільське господарство та транспортні послуги демонструють покращені перспективи, чому також сприяє членство в Шенгенській зоні та модернізація інфраструктури [56-58].

Сильне відновлення житлового будівництва разом із активними інвестиціями ЄС у державну інфраструктуру є добрим знаком для відновлення валового нарощування основного капіталу, незважаючи на те, що приватні інвестиції негативно впливають [50].

Хоча Румунія має лише обмежену торгівлю зі США, очікується, що підвищення тарифів США обмежить відновлення експорту Румунії, зокрема промислових товарів, через негативний вплив на торговельних партнерів Румунії з ЄС [50].

Румуни загалом дуже гостинно ставляться до американців і дуже прихильно ставляться до товарів і послуг зі Сполучених Штатів. Незважаючи на труднощі Румунії, кілька основних характеристик її економіки дозволяють їй підтримувати позитивну динаміку з точки зору економічного зростання та, зрештою, можливостей для торгівлі. Як держава-член ЄС, Румунія пропонує не лише значний внутрішній ринок, але й порівняно недорогу точку відліку для доступу до всього ринку ЄС [51,56].

Румунія межує з Чорним морем у Південно-Східній Європі – це забезпечує вихід за межі Європи та скорочує відстань для експортних продажів до Туреччини, Балкан, Близького Сходу, України та Молдови [51].

Румунія є країною з найвищою енергетичною незалежністю в ЄС, що є особливою перевагою, враховуючи війну в Україні та потребу у внутрішніх енергетичних ресурсах. Нещодавній звіт показує, що Румунія на 28% залежала від імпорту енергії, порівняно із середнім показником по ЄС у 57%. У складному геополітичному контексті вторгнення росії в Україну румунський ринок спостерігає підвищений інтерес до секторів оборони та безпеки, як з точки зору інвестицій, так і поставок до прикордонних держав. Інвестиційна

позиція Румунії помітно покращилася за останні два роки. Якість висококваліфікованої та доступної робочої сили є головною привабливістю для інвесторів [51,52].

Зовнішня торгівля Румунії перебуває в постійній динаміці, на яку впливають внутрішня та зовнішня економічна політика, а також швидкі зміни на світових ринках.

Визначимо виклики румунської зовнішньої торгівлі. Однією з головних перешкод для зовнішньої торгівлі Румунії є посилення конкуренції на світовому рівні. Держави поза Європейським Союзом постійно диверсифікують свою продукцію та експортні стратегії, що може вплинути на конкурентоспроможність румунської продукції. Крім того, економічна нестабільність та протекціоністська торговельна політика, прийнята деякими державами, можуть призвести до зниження попиту на румунську продукцію на зовнішніх ринках [53,54].

Ще одним фактором ризику є залежність від певних великих ринків, таких як Європейський Союз. Можливий спад у сферах, що становлять великий інтерес, може значно зменшити обсяги експорту та серйозно вплинути на національну економіку. Торговельні бар'єри, такі як тарифи та суворі правила, що застосовуються деякими країнами, також можуть обмежити доступ румунської продукції до міжнародних ринків [53,54].

Румунська зовнішня торгівля має можливості розвитку, особливо в галузі технологій та інновацій. Румунія має значний потенціал в ІТ-секторі та промисловості, визнана за свій досвід у розробці програмного забезпечення та технологічних рішень. Ці сфери можуть генерувати великий експорт та суттєвий внесок у національний ВВП [53,54].

Торговельні партнерства з країнами, що розвиваються, також представляють собою ще одну важливу можливість. Розширення торговельних відносин з країнами Азії чи Африки може призвести до припливу інвестицій та нових технологій, тим самим підтримуючи диверсифікацію румунського експорту [53,54].

Щоб скористатися можливостями, що виникають, румунській владі важливо розробити узгоджені стратегії підтримки експортерів. Ініціативи професійного навчання для компаній та розвиток логістичної інфраструктури можуть сприяти більш ефективній торгівлі. Водночас залучення прямих іноземних інвестицій та створення спеціальних економічних зон може заохотити міжнародні компанії обирати Румунію як центральний пункт розподілу [53,54,55].

У цьому контексті для Румунії важливо диверсифікувати свої торговельні партнерства та сприяти сприятливому бізнес-середовищу. Доступність інформації про зовнішні ринки та забезпечення стабільної законодавчої бази значно сприятимуть процвітанню зовнішньої торгівлі Румунії.

На рис. 3.3 представимо пріоритетні вектори розвитку зовнішньої торгівлі Румунії.

Основним торговельним партнером Румунії залишаються багато років країни ЄС. Торговельні відносини Румунії з країнами партнерами ЄС відкривають можливості:

- розширення присутності румунських виробників у високотехнологічних та інноваційних сегментах ринку ЄС;
- гармонізації стандартів продукції з вимогами європейського регулювання;
- участі у програмах транснаціональної кооперації та спільних виробничих проєктах.

Поглиблення інтеграції дозволяє зміцнити конкурентоспроможність румунського експорту та полегшує доступ до ринків із високою купівельною спроможністю [53,59].

-Диверсифікація експортних ринків. Надмірна залежність від європейського ринку робить Румунію вразливою до зовнішніх шоків. У зв'язку з цим пріоритетами є:

- Розвиток торговельно-економічного співробітництва з країнами Азії,

Близького Сходу, Північної Африки та Латинської Америки;

- участь у міжнародних виставках, торгових місіях та програмах підтримки експорту;

- підвищення ролі Румунії як транспортно-логістичного хабу Чорноморського регіону. Диверсифікація експорту створить передумови для збалансованішої та стійкішої зовнішньоторговельної позиції Румунії.

Рис. 3.3. Пріоритетні вектори розвитку зовнішньої торгівлі Румунії.

Джерело: складено автором

Стимулювання розвитку наукоємного та високотехнологічного експорту. Інноваційна модернізація економіки є ключовою для довгострокового зростання. Пріоритетні напрями визначають:

- по-перше, розвиток ІТ-сектора, машинобудування, електроніки, фармацевтики, біотехнологій;
- по-друге, підтримка R&D-активності, створення індустріальних інноваційних парків;
- по-третє, залучення іноземних інвесторів у високотехнологічні виробництва.

Зростання частки високотехнологічної продукції дозволить Румунії підвищити вартість свого експорту й зміцнити конкурентні позиції на глобальному ринку[53,57].

Зменшення імпортої залежності та розвиток внутрішнього виробництва. Значний дефіцит торговельного балансу вказує на потребу скорочення імпорту товарів, які можуть бути вироблені всередині країни. Пріоритетними напрямами є: стимулювання локалізації виробництва, насамперед у машинобудуванні, енергетиці, агропереробці; підтримка малих і середніх підприємств, орієнтованих на експорт; модернізація промислових потужностей із використанням сучасних технологій [53,57,59].

Посилення внутрішнього виробництва сприятиме зменшенню структурних дисбалансів та нарощуванню експортного потенціалу.

Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури. Ефективна логістика є важливою складовою конкурентоспроможності експорту. Пріоритетними напрямами розвитку є:

- модернізація морських портів, зокрема порту Констанца - одного з найбільших на Чорному морі;
- розвиток залізничних та автомобільних коридорів, інтегрованих у мережу TEN-T;

- цифровізація логістичних процесів та митних процедур. Сильна логістична база дозволить Румунії зміцнити роль регіонального транзитного центру.

Підвищення якості інституційного середовища та торговельної політики.

Для покращення зовнішньоторговельного клімату Румунії важливо:

- спростити митні процедури та зменшити бюрократичні бар'єри;
- удосконалити механізми захисту експортерів;
- розробити ефективні інструменти державної підтримки експорту.

Покращення регуляторного середовища сприяє залученню інвестицій і розширенню міжнародної кооперації [53,57].

Пріоритетні вектори розвитку зовнішньої торгівлі Румунії спрямовані на зміцнення конкурентоспроможності на глобальних ринках, підвищення експортного потенціалу та забезпечення структурної стабільності економіки. Реалізація цих напрямів через технологічну модернізацію, диверсифікацію ринків, підтримку інновацій та інфраструктурний розвиток здатна забезпечити Румунії більш збалансовану та стійку зовнішньоторговельну позицію в середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Висновки до третього розділу

1. За допомогою проведення кореляційно-регресійного аналізу побудовано модель оцінки впливу зовнішньої торгівлі Румунії на економіку країни. Зростання ВВП пояснює розширення виробництва, збільшення обсягів продукції. Побудована модель має високу пояснювальну здатність 98%, що стверджує про надійність моделі. На динаміку румунського експорту найбільше впливають обсяги ВВП та рівень інфляції. Водночас ВВП у розрахунку на одну особу має незначний, але негативний вплив, що пов'язано зі специфікою внутрішнього споживчого попиту в Румунії.

За для оцінки торговельних відносин Румунії з торговельними партнерами (Німеччиною, Італією, Францією, Угорщиною та Болгарією) було

розраховано коефіцієнт збалансованості торгівлі. Розрахований коефіцієнт збалансованості торгівлі між Румунією Німеччиною та Італією відзначається порівняно збалансованим імпортом, між Румунією та Францією – порівняльна збалансованість експорту, між Румунією Болгарією та Угорщиною – показник свідчить про порівняльну збалансованість імпорту.

2. Подальший розвиток зовнішньоторговельних відносин Румунії визначається комплексом економічних, політичних та інституційних чинників, які формують як нові можливості, так і певні виклики для країни. Румунія, як держава-член Європейського Союзу та активний учасник регіональних інтеграційних процесів, продовжує зміцнювати власну позицію на світових ринках завдяки модернізації економіки, розширенню виробничої кооперації та диверсифікації торговельних напрямів.

Пріоритетними векторами розвитку є подальше поглиблення інтеграції у внутрішній ринок ЄС, стимулювання експорту продукції з високою часткою доданої вартості, підтримка інноваційного сектору та залучення інвестицій у стратегічні галузі. Важливе значення має і розширення зовнішньоторговельної географії, зокрема, укріплення економічних зв'язків із країнами Балканського регіону, Чорноморського басейну та державами-партнерами у межах ініціатив ЄС.

ВИСНОВКИ

При написанні кваліфікаційної роботи магістра ми дійшли наступних висновків:

1. Теоретичні підходи до дослідження міжнародної торгівлі дають змогу комплексно пояснити причини, механізми та наслідки участі країн у світовому товарообміні. Меркантилізм, класичні теорії А. Сміта та Д. Рікардо, підкреслюють фундаментальну роль продуктивності та порівняльних переваг у формуванні торговельних відносин. Неокласичні теорії розширюють це бачення, наголошуючи на значенні структури ресурсів і відмінностей у забезпеченості факторами виробництва. Сучасні концепції, такі як теорія конкурентних переваг М. Портера, моделі масштабного виробництва акцентують увагу на технологіях, інноваціях, транснаціональних компаніях і глобальних ланцюгах вартості. У сукупності ці підходи формують цілісне бачення динаміки світової торгівлі та дозволяють глибше оцінити стратегічні позиції країн у глобальній економіці.

2. Зовнішня торгівля відіграє ключову роль у формуванні економічного розвитку держави та визначенні її місця у світогосподарських процесах. Зовнішня торгівля виступає однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин, оскільки забезпечує обмін товарами та послугами між країнами, сприяє раціональному використанню наявних ресурсів, підвищує конкурентоспроможність національного виробництва та створює передумови для сталого економічного розвитку.

Структура зовнішньої торгівлі охоплює взаємопов'язані елементи, а саме: товарну та географічну структури, співвідношення експорту й імпорту, рівень торговельного балансу, а також участь країни у глобальних ланцюгах створення вартості. Ці структурні характеристики дозволяють оцінити ефективність торговельної діяльності, визначити напрямки економічної спеціалізації та виявити потенційні можливості для розвитку нового експортного потенціалу.

3. Для дослідження зовнішньоторговельних відносин між країнами доцільно було б провести кореляційно-регресійний аналіз, зробити розрахунки сальдо торговельного балансу, розрахувати коефіцієнт збалансованості зовнішньої торгівлі між країнами.

4. Важливим чинником економічного розвитку Румунії стала інтеграція у 2007 році до Європейського Союзу, яка забезпечила доступ до спільного ринку, фінансових фондів ЄС та сприяла модернізації інфраструктури й управлінських практик. Макроекономічні показники економіки Румунії протягом двадцяти років поступово зростали. Успішна динаміка експорту та збільшення прямих іноземних інвестицій сприяють підвищенню конкурентоспроможності країни. Румунія посідає середні позиції у більшості світових рейтингів, що відображає поступовий, але стабільний характер її соціально-економічного розвитку. За індексом людського розвитку країна демонструє покращення показників освіти, тривалості життя та рівня доходів, що свідчить про позитивну динаміку якості життя населення. У рейтингах економічної свободи та конкурентоспроможності Румунія поступово покращує позиції завдяки реформам у бізнес-середовищі, податковій системі та цифровізації державних послуг.

5. Зовнішня торгівля є ключовим чинником економічного розвитку Румунії. Основними торговельними партнерами Румунії є країни Європейського Союзу, що обумовлено її членством у ЄС та географічною близькістю. Структура експорту формується переважно за рахунок машинобудування, транспортного обладнання, текстильної продукції та продовольчих товарів, тоді як імпорт представлений енергоресурсами, промисловим устаткуванням і високотехнологічною продукцією.

Основу економічного зростання формують сектори послуг, інформаційних технологій, автомобілебудування та сільського господарства, однак надмірна орієнтація на імпорт енергоносіїв і споживчий попит створює ризики макроекономічної нестабільності.

6. Двостороннє торговельне співробітництво між Румунією та Україною має позитивну динаміку, що зумовлено як географічною близькістю, так і спільними інтересами у сфері транспорту, енергетики та агропромислового комплексу. Після 2022 року двостороння торгівля зазнала структурних змін, зокрема, збільшення обсягів українського експорту через румунські порти та розвиток логістичних маршрутів через Дунай і Чорне море. Румунія стала важливим торговельно-транзитним партнером України, особливо у сфері експорту зернових, нафтопродуктів та металів, що посилює її роль у забезпеченні продовольчої безпеки Європи. Подальший розвиток відносин між країнами потребує поглиблення інтеграції транспортних мереж, спрощення торговельних процедур і розширення співпраці у сфері енергетики, ІТ та екологічних проєктах.

7. За допомогою проведення кореляційно-регресійного аналізу побудовано модель оцінки впливу зовнішньої торгівлі Румунії на економіку країни. Зростання ВВП пояснює розширення виробництва, збільшення обсягів продукції. Побудована модель має високу пояснювальну здатність 98%, що стверджує про надійність моделі. На динаміку румунського експорту найбільше впливають обсяги ВВП та рівень інфляції. Водночас ВВП у розрахунку на одну особу має незначний, але негативний вплив, що пов'язано зі специфікою внутрішнього споживчого попиту в Румунії.

Для оцінки торговельних відносин Румунії з торговельними партнерами (Німеччиною, Італією, Францією, Угорщиною та Болгарією) було розраховано коефіцієнт збалансованості торгівлі. Розрахований коефіцієнт збалансованості торгівлі між Румунією та Німеччиною (коефіцієнт -0,03), Румунією та Італією (коефіцієнт -0,021) відзначається порівняно збалансованим імпортом, між Румунією та Францією відзначається порівняльна збалансованість експорту (коефіцієнт 0,11), між Румунією Болгарією та Угорщиною – показник свідчить про порівняльну збалансованість імпорту (коефіцієнт -0,2) та відповідно (коефіцієнт -0,17).

8. Подальший розвиток зовнішньоторговельних відносин Румунії визначається комплексом економічних, політичних та інституційних чинників, які формують як нові можливості, так і певні виклики для країни. Румунія, як держава-член Європейського Союзу та активний учасник регіональних інтеграційних процесів, продовжує зміцнювати власну позицію на світових ринках завдяки модернізації економіки, розширенню виробничої кооперації та диверсифікації торговельних напрямів.

Пріоритетними векторами розвитку є подальше поглиблення інтеграції у внутрішній ринок ЄС, стимулювання експорту продукції з високою часткою доданої вартості, підтримка інноваційного сектору та залучення інвестицій у стратегічні галузі. Важливе значення має і розширення зовнішньоторговельної географії, зокрема, укріплення економічних зв'язків із країнами Балканського регіону, Чорноморського басейну та державами-партнерами у межах ініціатив ЄС. Головними напрямками подальшого розвитку зовнішньої торгівлі Румунії виступають інноваційність, інтегрованість, диверсифікація та підвищення конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mercantilism theory and examples. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/17553/trade/mercantilism-theory-and-examples/>
2. Міжнародні економічні відносини : підручник. За ред. Довгаль О. А. 2-ге вид., переробл. та доповн. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/8b379207-4481-41b9-869e-9bfce7712338/content?t>
3. Mercantilism. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/diplomacy-and-international-relations/mercantilism>
4. Trade treasury payments. URL: <https://tradetreasurypayments.com/articles/the-return-of-mercantilist-thinking-how-an-old-worldview-shaped-global-trade-and-why-it-still-matters>
5. Peter Bondarenko. Absolute advantage. URL: <https://www.britannica.com/money/absolute-advantage>
6. Steve Vorster. Absolute & Comparative Advantage (DP IB Economics): Revision Note. URL: <https://www.savemyexams.com/dp/economics/ib/22/hl/revision-notes/4-the-global-economy/4-1-benefits-of-international-trade/absolute-and-comparative-advantage/>
7. Comparative Advantage. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/comparative-advantage/>
8. The Heckscher-Ohlin Theory and Its Implications. URL: <https://ecampusontario.pressbooks.pub/internationaltradefinancepart1/chapter/ch03-1/>
9. Босак А.О., Найчук-Хрущ М.Б.. *The Heckscher-Ohlin-Samuelson model: theoretical basis and conditions of application.* URL: https://www.researchgate.net/publication/366811077_The_Heckscher-Ohlin-

Samuelson_model_theoretical_basis_and_conditions_of_application_Model_Heks era-Olina-Samuelsona_teoreticnij_bazis_i_umovi_zastosuvanna

10. Leontief Paradox. URL: <https://fiveable.me/key-terms/international-economics/leontief-paradox>

11. The Rybczynski Theorem. URL: <https://www.economicdiscussion.net/the-rybczynski-theorem/the-rybczynski-theorem-with-criticisms-international-economics/30826>

12. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. д. е. н., професора А. І. Крисоватого, д.е.н., професора Р. Є. Зварича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 660 с.

13. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навчальний посібник. – 2-ге вид., випр., перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 136 с.

14. International (Global) Trade: Difinition, Benefits, and Criticisms. URL: <https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/>

15. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / А.І. Боярчук, Р.П. Огородник, І.А. Плющик, Н.М. Антофій, Н.Є. Федорова – Херсон, ТОВ «ВКФ « СТАР» ЛТД», – 2018. – 374 с.

16. Черкаський Д. Світова торгівля та її структура. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27141/1/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D1%81_%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf

17. Ляшенко О.С. Засоби табличного процесу microsoft excel для прогнозування економічних процесів. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15592183808835.pdf>

18. Світова економіка : підручник. 2-ге вид., переробл. та доповн. / [кол. авт.]; за ред. О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – 532 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/ec2046ef-f53b-48d0-82a0-51ca9523e34e/content?trackerId=199a277dd69a6b9e>

19. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів : навч. посіб. К. : Знання, 2009. 222 с.

20. Григорова-Беренда Л.І. Теорія і практика зовнішньої торгівлі: методичні рекомендації до семінарських та практичних занять, самостійної роботи, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань для студентів напряму підготовки 6.030203 – міжнародні економічні відносини. – 2-ге вид., перероб. і доп. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 56 с.
21. OECD Economic Outlook. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook-volume-2025-issue-1_83363382-en/full-report/romania_f8372b79.html
22. Indicators of economy in Romania. URL: https://www.worlddata.info/europe/romania/economy.php#google_vignette
23. World Bank. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>
24. Average inflation rate in Romania from 1980 to 2030. URL: https://www.statista.com/statistics/373209/inflation-rate-in-romania/?srsltid=AfmBOoor4H_-SnJJmV-yVOsX7JHmIiF4h4mYiiEwXAOMoVsTDL6YFjgm
25. Unemployment rate, Romania, Monthly. URL: https://data.ecb.europa.eu/data/datasets/LFSI/LFSI.M.RO.S.UNEHRT.TOTAL0.15_74.T
26. Foreign trade figures of Romania. URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/romania/trade-profile>
27. TradeMap. URL: https://www.trademap.org/Country_SelServiceCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c642%7c%7c%7c%7c%7c%7cS00%7c1%7c3%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1
28. Global Innovation Index 2025. URL: <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2025/ro.pdf>
29. The global economy. URL: https://www.theglobaleconomy.com/Romania/human_development/

30. 2020 Index of economic freedom. URL:
https://humvenezuela.com/wp-content/uploads/2022/01/2021_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf
31. 2021 Index of economic freedom. URL:
<https://www.heritage.org/index/pages/report>
32. 2022 Index of economic freedom. URL:
https://indexdotnet.azurewebsites.net/index/pdf/2022/book/2022_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf
33. 2023 Index of economic freedom. URL:
https://indexdotnet.azurewebsites.net/index/pdf/2023/book/2023_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf
34. 2024 Index of economic freedom. URL:
https://static.heritage.org/index/pdf/2024/2024_indexofeconomicfreedom.pdf
35. World Competitiveness Ranking. URL:
<https://imd.widen.net/s/rzpp6psbnc/from-government-policy-to-business-acumen>
36. IMD World Competitiveness Booklet. URL:
 2024https://imd.widen.net/content/rjlc6fl2jl/pdf/booklet_wcy_2024.pdf
37. IMD World Competitiveness Booklet. URL:
<https://investchile.gob.cl/wp-content/uploads/2022/07/imd-world-competitiveness-booklet-2022.pdf>
38. Індекс людського розвитку 2025: де у світі найкращі освіта, здоров'я та дохід. URL:
<https://www.rfi.fr/uk/%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/20250702>
39. Trade (% GDP). URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=RO>
40. Romania - Trade In Services (% Of GDP). URL:
<https://tradingeconomics.com/romania/trade-in-services-percent-of-gdp-wb-data.html>

41. Trade and investment factsheet. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/690215336d9e8bf43eaf705d/romania-trade-and-investment-factsheet-2025-10-31.pdf>
42. OEC. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ukr/partner/rou>
43. Strategic Guidelines For Deepening Trade And Economic Relations Between Ukraine And European Union Countries. URL: https://fru.ua/images/doc/2025/UA-EU_en_web.pdf
44. Посольство України у Румунії. URL: <https://romania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/202-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-rumunijeju>
45. Ukraine's External Trade with EU Countries. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/EU_y_en.pdf
46. Balance of Ukraine-Romania iron and steel trade: analytical review. URL: <https://gmk.center/en/posts/balance-of-ukraine-romania-iron-and-steel-trade-analytical-review/>
47. Balance of Ukraine-Romania iron and steel trade: analytical review. URL: <https://gmk.center/en/posts/balance-of-ukraine-romania-iron-and-steel-trade-analytical-review/>
48. Embassy Of Romania in Ukraine. URL: <https://kiev.mae.ro/en/romania/319>
49. Average inflation rate in Romania from 1980 to 2030. URL: <https://www.statista.com/statistics/373209/inflation-rate-in-romania/?srsltid=afmboopaxvsusftdcog6gsxgcqfbj2k7zt6-4u5qqwqyqxqns7hhbpo9>
50. Economic forecast for Romania. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-member-states/country-pages/romania/economic-forecast-romania_en
51. Romania Country Commercial Guide. URL: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/romania-market-entry-strategy>
52. Romania's Sustainable Development Strategy 2030. URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/rom195029.pdf>

53. Romania Country Strategy 2025-2030. URL: <file:///c:/users/admin/downloads/romania-country-strategy-2025-30.pdf>
54. Comerțul exterior al României în 2025 provocări și oportunități. URL: <https://trend-economic.ro/fiscalitate/comertul-exterior-al-romaniei-in-2025-provocari-si-oportunitati-3/>
55. Strategia industrială a României 2023-2027. URL: <https://economie.gov.ro/wp-content/uploads/2023/12/proiect-de-strategie-industriala-a-romaniei-2023-2027.pdf>
56. Romania in the EU: A successful story. URL: <https://www.euractiv.com/opinion/romania-in-the-eu-a-successful-story/>
57. Romania's Commitment To The West – Opportunities And Challenges Ahead. URL: <https://www.alianta.org/romanias-commitment-to-the-west-opportunities-and-challenges-ahead/>
58. The State Of Democracy In Romania: A Future Problem On The EU Agenda. URL: https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2024/03/2024-03-12_the_state_of_democracy_in_romania.pdf
59. The World Bank In Romania. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/romania/overview>
60. Romania Economic Outlook. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/romania/>
61. Кваліфікаційна робота магістра : методичні рекомендації до виконання (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини») / уклад. Л. І. ГригороваБеренда, О. А. Довгаль, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16576>